

ENZO DIJAŠKI LIST

LETNIK 17 · LJUBLJANA · 1929-30



Ing. Penkov

MAJ-JUNIJ 1930

ŠTEVILKA 9-10

VSEBINA:

Članki: Z. Grey, Mož gozda. Povest. (Konec.) — Finžgar o bodočnosti slovenskega jezika. — Fr. Pušnik, Kako sem preživel počitnice kot delavec. (Konec.) — Capricornus, Odlomki iz popotniškega dnevnika. Z 2 slikama. (Konec.) — Iztok, Večerni vzdih. Pesem. — Vrbič, Med slovenskimi kulturnimi delavci v Eliziju. — J. Gerin, Šport in plezanje. — Vanjuša, Nocturno. — Koštiál, Drobstinice iz zgodovine besed.

Delo najmlajših: M. Bohorič, Ob spominih. — Onjegin, Večer ob morju. — Vinko V., Ti. — Vinko V., Berač. — Iztok, Na Golgoti. — Gašper Nevihta, Pesem.

Drobno blago: Literarni pomenki. Knjige in časopisi. — Dijaški šah. — Nabiralec. — Za dobro voljo. — Uganke.

Glasovanje o Mentorju. — Razpis nagrad. — Razpis za zunanjo opremo. — Razpredelnica naročnikov. — Vezava letošnjega letnika.

Ob koncu letnika ponovno naj-
lepše prosimo vse zamudnike, naj
brez odloga poravnajo dolžno
naročnino!

MENTOR izhaja desetkrat med šolskim letom, vsakega 15. v mesecu. List urejuje Blaž Poznič, izdaja ga Prosvetna zveza, oblastem odgovarja dr. Jakob Mohorič. Tiska tiskarna »Slovenija«, za tiskarno odgovoren Albert Kolman, Ljubljana, Celovška 61.

UREDNIŠTVO in UPRAVA je v Ljubljani, Gradišče 4. Vsi rokopisi in dopisi, ki se nanašajo na vsebino lista, naj se pošiljajo na uredništvo, naročnina in reklamacije na upravo. Rokopisi se ne vračajo.

CELOLETNA NAROČNINA za dijake 30 Din, za nedijake in zavode 40 Din. Plačuje se naprej. Posamezna številka 4 Din. — Številka čekovnega računa pri poštni hranilnici v Ljubljani 14.676.

Za Italijo znaša naročnina 10 Lit za dijake, 15 Lit za druge in se plačuje po italijanskih čekovnih položnicah »Katol. misijonov« v Ljubljani, za Avstrijo 4 S za dijake, 6 S za druge in se plačuje po avstrijskih čekovnih položnicah »Katol. misijonov«, za Ameriko 1 dolar, za druge kraje 4 švic. franke. — Iz inozemstva se more pošiljati naročnina tudi v priporočenem pismu. — Številka ček. računa za Italijo: 111670 (položnice »Katol. misijonov« v Ljubljani), za Avstrijo: B-156.644 (položnice »Katol. misijonov« v Ljubljani).

POVERJENIKI, ki so naročili list za več dijakov skupaj, smejo plačati list — ako jim ni mogoče poslati vse naročnine naprej — v trikratnih obrokih, in sicer pred izidom tretje številke prvo tretjino, pred izidom šeste številke drugo in pred izidom devete številke zadnjo tretjino. Poverjeniki dobe za vsakih 10 plačanih izvodov enajstega zastoj.

ZANE GREY:

MOŽ GOZDA.

Roman z divjega zapada.

Slovenski pripoveduje dr. Joža Lovrenčič.

Trinajsto poglavje.

Heleno je objela težka skrb, ko je ostala sama. Mislila je na Daleja, ki je pravkar izginil, mislila na sestro in drhtela zanj.

Ko se je zvečerilo in se je nekaj Mormonov in cowbojev utaborilo na verandi, da bi jo stražili, je pospravljala svoje in sestrine stvari, ki bi jih vzela s seboj, če bi jo pregnal Beasley s farme. Carmichaela še vedno ni bilo; povedali so ji, da so ga videli, ko je jezditel proti gorovju. In še je zvedela, da se je Royu obrnilo na boljše ter da vlada v vasi napeto pričakovanje, kaj bo...

Prva in druga noč sta mirno minili. Tretji dan proti poldnevu je Heleno vznemiril krik in konjski topot. Stopila je k oknu in pogledala proti hlevom in skednjem in opazila visok steber dima.

»Ogenj! Eden izmed skednjevev — oni stari, ki je daleč tam zunaj, gori. Gotovo ga je užgal kak neprevidni Mehikanec s svojo cigareto!«

Planila bi k gorečemu poslopju, a se je premislila. Tedaj je zaslišala korake na verandi in kmalu nato trkanje na vrata. Odprla je. Štirje Mehikanci so vstopili in eden jo je bliskovito zgrabil in porinil čez prag.

»Nič ne bo hudega, senjora!« ji je

rekel ter ji skušal dopovedati z besedo in kretnjami, naj gre z njimi.

»Nikamor!« je bruhnila Helen in drhtela, hoteč premagati svoje ogorčenje.

Zaman se je ustavljala. Mehikanci so jo zgrabili in jo nesli preko njenega posestva do ceste, kjer so jo postavili na noge ter se vrnili, da ji preprečijo povratek. Helen se je ozrla, se ovedela, da je na cesti, in omahovala je v vas k vdovi Cass, kjer je povedala, kaj se je zgodilo.

»Pričakovali smo to,« ji je rekel Roy.

»Toda Beasley ne sme ostati na moji farmi,« mu je Helen odločno odgovorila. »To ni pravica!«

»Miss, če boste čakali, da vam bo tu pomagala pravica, prej osivite! S pravnim postopanjem ne boste pregnali Beasleya s svoje posesti!«

»Oropal me je, popustila ne bom! Kaj naj le počnem? Ali mi ne more nihče pomagati?«

»Dva, tri dni počakajte in vse bo dobro,« ji je odvrnil Roy, »samo poguma ne smete zgubiti!«

»Poskusila bom...«

»Dale, Las Vegas in jaz smo, s katerimi bo moral Beasley računati! Miss Nell, na življenje sme toliko dati ko na nebesa, na katera se ni pripravljala!«

»Toda, Roy, meni nič tebi nič koga

spraviti ob življenje vendarle ne gre. Proti peti božji zapovedi je ... Ne, kaj takega ne dovolim ... In potem še pomislite — nevarnost za Daleja, za vas vse! ...»

»Deklica, kako pa si hočete pomagati? Kaj pa, Daleja lahko zadržite, če ga ljubite in prisežete, da ga sicer ne pogledate ... Tudi jaz bom vpošteval vašo željo, toda cowboya Las Vegas ne bo zadržal nihče!«

»O, da bi mi le Dale privedel Bo — potem mi ni mar za farmo!« je izjavila Helen.

»Kar tiho, Miss! Potem se šele začnete brigati za farmo. Naš veliki lovec mora dobiti pravo delo!« je rekel Roy in se nasmehnil.

Še isti dopoldan so prinesli Helenino prtljago na verando vdove Cass, kjer so se zbirali vaščani in vaščanke ter sočustvovali s pregnanko, kar ji je dobro delo in ji dajalo novega poguma. Drugi dan ji je povedal Roy, da je Beasley zasedel farmo. Brat John mu je sporočil, ki je ostal z drugimi na farmi. Z brati je priznal začasnega gospodarja, a le zato, da bi pomagali Heleni in čuvali nad njenim imetjem. In še je vedel Roy, kako so Beasleyevi ljudje slavili svojo zmago ...

Drugi, tretji in četrti dan so se neskončno vlekli in Helen ni mislila drugega, nego bo li Dale rešil Bo ...

Petega dne proti večeru se je Helen zdrznila sredi svojih sanjarij. Zaslišala je začuden, piskajoč glas vdove Cass, nato besede, ki so jo vso prevzele, in še deklški smeh, truden sicer, a vendar srečen.

Dale z Bo se je vrnil.

Ko ju je zagledala, ji je že Bo tekla nasproti in jo objela:

»Nell, tu sem! Na varnem — vse v redu! Nikdar v svojem življenju nisem bila tako srečna ... O, Nell, dovolj imam dogodivščin!«

Bo je bila vsa iz sebe; smejala se je in jokala.

Dale je stisnil Heleni roko in menil, da ji je moralo biti hudo. »Mrs Cass

mi je povedala, da ste pri njej, in vem — zakaj.«

Roy je peljal vse v hišo in spotoma vprašal Daleja, kje ima kuguarja. Ko je Dale povedal, da ga je poslal domov, je bila Mrs Cass neznansko zadovoljna.

»Helen, zakaj si tu?« je vprašala Bo sestro, ki ji ni odgovorila, pač pa jo je vedla v svojo sobo, kjer je ugledala sestrično in svojo prtljago. Poteze v njenem obrazu so se spremenile in oči so ji vzžarele v jezi.

»Beasley te je pregnal? Kje je moj — kje je Tom?«

»Ni ga že pet dni. Tebe išče.«

»O, in nič ne ve, kaj se je zgodilo tebi?«

»Seveda ne ...«

»Ko izve, potem ... O, hitro bo šlo! ... Vesela sem, da sem se še pred njim vrnila! ...«

Čevlji so jo tiščali in preobula se je in preoblačila in ves čas pripovedovala sestri, kaj je vse doživela. Ko sta se vrnila k družbi, je Helen opazila, da je Roy obvestil Daleja o vsem, kar se je zgodilo v njegovi odsotnosti. Ko so sedli vsi k večerji, je bila Mrs Cass posebno vesela, zakaj zdelo se ji je, da bo priča veselega romana ...

Ko se je lovil prvi mrak ob oknih, je Roy vstal in odšel na verando, kjer je, tenkosluh, zaslišal oddaleč topot in poklical Daleja iz sobe. Daleju sta sledili tudi Helen in Bo, ki sta obstali na pragu.

»Las Vegas je!« je šepnil Dale.

Čez trenutek je pritopotal spevjen konj in z njega je skočil Carmichael.

»Mladci, prijezdil sem v vas, pa so povedali, da ste jo našli!«

»Da, Las Vegas, Dale jo je privedel zdravo in nepoškodovano domov — tu je!« je povedal Roy, ki mu je prišel nasproti z Dalejem.

Cowboy ju je potisnil stran, se pogljal skokoma na verando, gledajoč v vrata. Bo bi mu planila v objem, a se je premagala.

»Bo,« je zaklical kakor bi bil div-

jak, dasi ni bil divjaku prav nič podoben.

»O — Tom!« je odvrnila Bo in mu dala roko.

Carmichael je hotel takoj izvedeti, kako je bilo z njo. Ko so mu povedali, je še hotel potrdila, če je res, kar je slišal, da je Beasley pregnal Heleno.

Potrdili so mu.

Nič ni rekel na to, samo obrnil se je in odšel.

»Čakaj, Carmichael!« je zaklical Dale in hitel za njim.

»Tom!« je vzkriknila Bo.

»Nič ne pomaga kričati za njim, ko se mora nekaj zgoditi,« je rekel Roy. »Zdi se mi tudi, da se je napil žganja!«

»Pil je! O, to pojasni vse!... Nell, niti poliubil me ni!...«

Prvič v svojem življenju ni imela Helen časa, da bi tolažila Bo. Podvzivala se je za Dalejem, ki je stopal po stezi.

»Dale, prosim vas, počakajte!«

Dale je obstal in Helen ga je dohitela pod cvetočimi breskvami.

»Nisem se vam še zahvalila, da ste rešili Bo!« mu je drhte rekla.

»Dobro, dobro.« ji je mehko odvrnil. »Zato je še čas, zdaj moram za cowboyem.«

»Ne, tu se vam zahvalim. Dolgujem vam zase in za Bo več — kot vam morem kdaj povrniti. Ne pustim vas od tu!« je še rekla in dvignila roke, da bi ga objela, a so ji obstale ob njegovih prsih in se oprijele robov njegovega usnjenega jopiča.

»Nell, vaš prijatelj sem,« je odvrnil naglo. »Ne govorite mi o povračilu! Pustite me, da grem. Za Carmichaelom moram, da bom pred njim pri Beasleyu.«

Helenini prsti ob robu jopiča so se skrčili, bliže k njemu se je nagnila in ni se mogla več premagovati.

»Ne pustim vas!« je drhte in vroče ponovila.

Dale se je zasmejal in položil svoje roke na njene.

»Kaj pravite? Ne morete me zadržati.«

»Morem vas. Dale, jaz nočem, da bi tvegali življenje!«

Začudeno jo je pogledal in zdelo se je, ko da bi se hotel oprostiti njenih rok.

»Poslušajte me, prosim —« je hitele. »Če greste, da bi ubili Beasleya, in bi to storili — bi bil umor... Greh je... Vse svoje življenje bi bila potem jaz nesrečna.«

»Toda, otrok, ob vse boste, če ne nastopimo proti Beasleyu — kakor zaslužijo ljudje njegove vrste tu na zapadu,« je ugovarjal in se je z eno samo kretnjo osvobodil.

Helen ga je hotela za vsako ceno zadržati, da ne bi omadeževal rok z umorom, zato je pozabila na svoj ponos in prav tako hitro vrela roke okoli Dalejevega vratu, odločena, da ga ne izpusti.

»Moj pravi prijatelj — moj... Dale, vem, da me ljubite!« je šepetala, sklonila obraz na njegova prsa in čutila, kako mu nemirno bije srce. »O, ali ni res?« je še tiho, sladko vprašala, ko je pomolčal.

»Ako že moram govoriti — da — ljubim vas, Helen Rayner,« je odvrnil in Heleni se je zdelo, da prihaja njegov glas iz daljnih daljin. Pridvignila je obraz, ga gledala — v pogledu je bilo srce.

»Če usmrtite Beasleya — se nikdar ne poročim z vami!«

»Kdo pričakuje to?« je vprašal in se nekam hripavo zasmejal. »Ali menite, da me morate poročiti, da bi poravnali račun? Prvič se je zgodilo, da ste me ušalili. Nell Rayner. Sram me je, če mislite, da bi mogel od vas zahtevati ljubezen — radi hvaležnosti —«

»O — ti — ti, nedoumljiv si kakor gozd, v katerem živim. Ljubim, ljubim te!« Sunkovito, drhte so ji vrela besede iz srca, ki se je toliko časa premagovalo.

Dale jo je dvignil k sebi in poljubil.

»Nič bi me ne moglo napraviti srečnejšega nego te tvoje besede!« je pripoznal, ko jo je postavil na tla.

»Potem ne pojdeš tja, da bi...«

Heleni je zastala beseda.

»Moram,« ji je odvrnil mirno. »Ti se vrni k Bo in nič ne skrbi ter glej svet, kot sem te učil v gozdih.«

Helen je obstala na mestu in slišala, kako Dale odhaja. Kakor okamenela je obstala, sama ni vedela, koliko časa. Ko se je ovedela, ji je bilo jasno, da mora za njim. Podvizala se je in tekla v mrak proti vasi...

Tik pred vrati v gostilno je dohitela Daleja.

»Milt, o, počakaj, počakaj!« je so-pla.

Slišala je, da je tiho zaklel, ko se je obrnil. Sama sta bila v rumeni svetlobi, ki je lila skozi okna iz gostilne. Ob ograji so bili privezani konji in povešali glave.

»Vrni se!« je ukazal Dale strogo. V obraz je bil bled in oči so mu žarele.

»Ne, ne grem, razen če me siloma odpraviš!« je odgovorila odločno.

Nič ni pomišljal. Prijel jo je, da bi jo odnesel. Tedaj je v gostilni zašumelo, krik je naraščal in ropot. Dale je pustil Heleno in planil proti vratom. V gostilni je ta trenutek zavladala nenadna tišina, ki je vplivala huje ko vik in je zadržala njegov korak. Helen se je zdrznila in zdelo se ji je, kot bi ji zastalo srce. Ne enega glasu ni bilo več čuti. Dale se ni ganil, še konji so bili ko okameneli.

Dva gromka strela sta presekala molk, nakar je sledil še tretji strel in slišati je bilo, kako se je sesulo steklo. Daleja ni več vzdržalo, planil je v gostilno. Tudi Helen se je približala vratom in vstopila.

Gostilniški prostor je bil medlo razsvetljen in ves zakajen. Dale je obstal na pragu. Na tleh sta ležala dva človeka. Stolice in mize so bile prevrnjene, pisana množica temnopoltih mož brez jopiča, obasanih in v škornjih se je gnetla in stiskala ob nasprotni steni ter prestrašena strmela proti mizi ob točilnici, kjer je stal prebledel gostilničar s tresočimi se, dvignjenimi rokami. Carmichael je slonel ob mizi in držal

v povešeni roki revolver, ki se je še kadil... Jeffa Mulveya, ki je bil prešel k Beasleyu, in še Pedra, enega izmed onih štirih, ki so pregnali Helen, je bil počil in potem je iz same prešernosti, ko se mu ni upal nihče blizu, ustrelil še v zrcalo...

»Na zdravje Beasleyu in njegovi tolpi!« se je norčeval, dvignil čašo in v duško izpil. Prazno čašo je v divji besnosti treščil na tla...

Helen je z grozo gledala vse to in nenadoma so ji odpovedale noge in zatemnilo se ji je: nič več ni videla Daleja, dasi je vedela, da jo drži. Potem ji je izginila še zavest.

Las Vegas ju je opazil in se s hitrimi koraki zagnal k Daleju.

»—! Kai iščete tod?« je zakričal rezko. »Kako le mislite na to dekle, vi veliki Indijaneec? Dovolj ji teči za njim — da tvega življenje! Skrbite zanjo in za Bo in vse drugo prepustite meni!«

Dale je molče dvignil Helen, se obrnil in izginil skozi vrata v temo...

Štirinajsto poglavje.

Las Vegas, ki je bil stopil za Dalejem pred hišo, se je vrnil in dovolil gostom, da so smeli za mize, samo zavrozili so jim je, da bi ne bilo dobro onemu, ki bi skušal zapustiti bar. Tudi sam je sedel in pil ter pričakujoče gledal v vrata.

Beasleya je čakal.

Ura za uro je minila — Beasleya ni bilo. Ko ni bilo več upanja, da bi farmer prišel, je Las Vegas razdražen zapustil gostilno.

V vasi ni bilo ne ene luči več. Konji pred gostilno so stali v temi. Las Vegas je poiskal svojega in ga odvedel po cesti, s katere je zavil na kolovoz in krenil v polje, kjer se je dvigal v medlem svitu zvezd neki skedenj. Do jutra ni bilo več dosti. Konja je razsedlal in ga pustil na travnik, sam pa je poiskal lestev in splezal v podstrešje, kjer se je zavalil v seno.

Počival je, spal pa ni.

Ob zori je zlezal s podstrešja in odvedel konja v hlev, kjer je hodil gori

in doli in vsakotoliko pogledal skozi špranje med deskami, kako je zunaj. Posamezne jezdece je videl in vozove in pastirje, ki so šli tam mimo po cesti proti vasi.

Ob uri zajtrka je osedlal Las Vegas konja in odjezdil zopet v gostilno, kjer je našel samo gospodarja, ki ni bil dobre volje. Naročil je zajtrk in potem še pil in obsedel kako uro. Ko ni bilo nikogar, je vstal in šel po vasi, ki je bila tudi ko izumrla. Vse se ga je balo, nihče si ni upal na cesto.

Proti poldnevu šele je naletel na nekoga vaščana.

»Las Vegas,« ga je ogovoril, »čuj, vsi mehikanski psi zapuščajo tropoma pašnike!«

Las Vegas ga je grdo pogledal, zaklel in vprašal:

»To mi povej, ali si čul kaj o Beasleyu!«

»Da. Pri svojih ljudeh je — tam gori na farmi. Mislim, da ne bo mogel več dolgo odlašati in se bo moral prikazati v vas...«

Zapad je govoril iz teh besed, ker sleherni je pričakoval, da se mora pravica rešiti le z orožjem, kakor je zahteval običaj.

»Če ne pride — ga poiščem,« je odvrnil Las Vegas in šel svojo pot.

*

Ta čas je pripovedoval Beasleyu njegov oskrbnik Buck Weaver, kaj se je zgodilo prejšnji večer v gostilni in še, da se je Dale vrnil.

Beasley, ki se doslej ni upal, odločiti se, in je odlašal in odlašal, je ukazal, naj osedlajo konje in vsi možje naj odjezdijo v vas. Povelje se ni izvršilo in Beasley je divjal in besnel. V svojem besu ni pojmlil in ni vedel, da je tudi pri svojih ljudeh zaigral vse s svojim obotavljanjem...

*

Pri kosilu je sedel Beasley in se še ni pomiril, ko je zaslišal rožljanje ostrog. Zdrznil se je in zaokrenil glavo.

»Kako gre kaj, Beasley?« je spregov-

voril Las Vegas, ki se je pojavil v sobi, kot da bi bil pričaran.

»Kaj — želite?« je vprašal hripavo Beasley in prebledeli obraz se mu je oznojil.

»Čujte, moja gospodarica Miss Helen meni, da bi se spodobilo in bi bilo lepo, če bi malo tod pogledal, ko sem vendar njen oskrbnik, pa da bi še z vami kosil — z a d n j i k r a t!« je odvrnil cowboy. Prijazno in ljubeznivo je govoril z zategnjenim in hladnim glasom, a njegov pogled je bil pogled sokola, ki je pripravljen planiti na žrtev.

Sedel je za mizo nasproti Beasleyu, ki je nekaj zamrmral.

»Jejte ali ne — meni je vse eno!« je dejal Las Vegas, polnil z levo roko krožnik, desno pa je oslonil samo s konci prstov na mizo in ni odmaknil prodirajoče zročih oči z Beasleya.

»Halo, moj polkrvni gost iz Mehike, res mi vre kri, ko vidim, kako sedite tukaj, in pomislim, kako ste pregnali mojo gospodarico Miss Helen s te farme,« je začel Las Vegas z mirnim glasom in si privoščil jedi in pijače. »V svojem življenju sem imel že dokaj opraviti z banditi, s tatovi, sleparji in podobno drhaljo, a tako podlega ničvredneža kot ste vi — ga ni na svetu!... Ne bo dolgo in počim vas — kakor hitro zganete svoje umazane kremplje. No, pa upam, da boste še tako prijazni in mi dovolite nekaj besed, sicer ne bom srečen... Izmed vseh rumenokožnih mehikanskih psov ste vi najslabši! Snoči sem mislil, da pridete v vas in se postavite kot gre možu. Zaman sem čakal... Beasley, sram me je, zmerjati vas, ko bi vas moral počiti! Ne prime se vas, pa naj vam rečem lažnik, razbojnik, podlež, plazeči se kojot, slepar, ki najme druge, da bi mu opravili posel... Boga mi!...«

»Carmichael, samo besedo prosim,« je bruhal Beasley hripavo. »Prav imate, nič nima smisla, zmerjati me... Govoriva rajši o vsej zadevi... Odkupim se vam... Desettisoč dolarjev —«

»Hahaha!...« se je zagrohotal Las

Vegas. Vse mišice so se mu napele, obraz mu je preletel čuden, bled sijaj in desna roka se mu je začela močneje tresi.

»Pa — podvojim — vsoto!« je sodel Beasley. »Polovico farme vam odstopim — in vso živino —«

»Prekličite to!« je strašno zarjul Las Vegas.

»Čujte, človek, — prekličem in Auchinclosovo farmo popustim!« je šepetal in trepetal Beasley z zbeganimi očmi mrtvaško bled in ko zmešan.

Las Vegas je udaril z levico ob mizo.

»Postavi se, pes mehikanski!« je zagrmel.

Beasley je z obupno besnostjo segel po revolver...

Helen je gospodovala zopet na svoji farmi. One temne dni, ko jo je morala zapustiti, je že skoraj pozabila, zakaj dva meseca sta minila. Z veseljem se je lotila dela in v kratkem času vse uredila, pri čemer sta ji pomagala Dale

in Roy Beemann. Vsi prejšnji delavci so se z veseljem vrnili k njej, samo Carmichaela ni bilo. Udaril jo je za Mehikanci, ki so bili v Beasleyevi službi...

Jedilnico, v kateri je Beasley zadnji krat obedoval, je Helen spremenila v shrambo in ni nikdar prestopila njene praga, da ji ne bi spomin na prošlost grenil srečnega življenja.

Bo je težko čakala Carmichaela in dražila sestro, da se ona poroči z Dalejem, če se njen cowboy ne vrne.

Pa se je Las Vegas sredi poletja vrnil iz Nove Mehike in privedel s seboj za Bo lepega mustanga.

Roy je bil dobre volje in ni miroval, dokler se ni vršila na Auchinclosovi farmi dvojna poroka, nakar so veseli in srečni napravili izlet na Rajski travnik, kjer so uživali kakor nekdanj vso lepoto narave, se spominjali vseh zgod in ne-zgod in še Toma, ki jih je zavohal in se oddaleč žalostno oglasil, a se ni vrnil k njim, čeprav so ga klicali in klicali...

(Konec.)

FINŽGAR O BODOČNOSTI SLOVENSKEGA JEZIKA.

»Taka siročina po številu nas je, da če kihneš vrh Triglava, bi ti lahko ves narod rekel: »Bog pomagaj!« Pa zaradi tega imamo isto pravico do življenja, kakor je nima samo graščak, veleindustrijalec, kapitalist, marveč jo ima tudi bajtar in proletarec; in je nima samo lev in jelen in sokol, ima jo tudi podlasica in vrabec in žužek. In vsemu temu božjemu drobižu še v glavo ne pade, da bi sklical enketo in sklepal: »Ni nam več vredno živeti. Prelevimo se v same leve in jelene in so-

kole, ali pa poginimo!« Priroda sama ga uči, da ima pravico do življenja, in zato mu uri noge in roge, da se brani, živi in plodi. Za taka protinaturna zborovanja je sposoben samo tisti (časih celo slovenski) človek, ki je prelen in prebrnjav, pa bi si rad polomil noge in roge, in krevljal ob tujih berglah in se bodel s tujimi, umetnimi rogovi. To-rej: m i s m o, in če se sami ne zavržemo, bomo.«

(«Slovenec», velikonočna številka [91] 1930.)

SEDMOŠOLEC FR. PUŠNIK:

KAKO SEM PREŽIVEL POČITNICE KOT
DELAVEC.

Konec.

Kmalu je minil prvi teden mojega službovanja in naslednji teden bi moral hoditi na delo ponoči, tako da bi delal od desetih zvečer do šestih zjutraj. To mi seveda ni ugajalo; najrajši bi bil hodil na delo vedno zjutraj. Zato sem vprašal ob koncu prvega tedna višjega paznika, ali bi mi dovolil, da bi hodil vedno zjutraj na delo. Uspel sem in stvar je bila urejena za cela dva meseca; hodil sem vedno le zjutraj na delo. Na ta način sem prišel prve tri tedne vsak teden med druge ljudi, kajti ostali delavci menjavajo delo tako, da imajo prvi teden delo zjutraj, drugi teden ponoči, tretji teden popoldne, četrty teden zopet zjutraj itd. Takoj v začetku drugega tedna sem bil prestavljen od prejšnjega izbirališča v popolnoma drugo dvorano, kjer sem izbiral drobni premog. Od premoga, ki je bil moker, ker je bil pravkar opran, sem bil precej blaten in moker. Drugi dan sem prosil paznika, naj bi me dal zopet k prvotnemu izbirališču, kjer sem nato ostal z malo izjemo cela dva meseca, kar sem hodil na delo.

Ob pričetku vsakega tedna sem se najbolj bal, da me novi paznik ne bo hotel pustiti pri izbirališču premoga, temveč me bo dal h kakemu težjemu delu, kot n. pr. k nakladanju premoga, za vozača itd. Dobro sem se zavedal, da je izbiranje kljub dolgočasju vendar najlažje delo na separaciji. Druga ugodnost pa je bila tudi ta, da so delavci, ki izbirajo premog, pod streho, dočim so skoro vsi drugi izpostavljeni dežju in drugim vremenskim neprilikam. V tretjem tednu mojega službovanja je imel službo zelo dober paznik. Meni se je zdelo, da je vedno dobre volje in da sirov sploh ne zna biti. Zato sem že letos sklenil, da bom naslednje leto o počitnicah, če bom še delal na separaciji,

skušal urediti stvar tako, da bom prišel delat k temu pazniku, čeprav bom hodil potem na delo zjutraj, ponoči, popoldne itd.

Prvi dan tretjega tedna je bil za druge plačilni dan, le zame še ne, ker mora vsak začetnik delati en mesec da dobi prvo plačo. Ta dan sem zvedel od neke vdove delavke, da nobena delavka ne zasluži več kot 25 Din dnevno. Sedaj si pa lahko mislite, kako taka vdova, ki mora skrbeti še za nedorasle otroke, izhaja s temi 25 Din.

Nekega dne ob desetih zjutraj je zmanjkalo praznih vagonov za nakladanje premoga. Ni kazalo drugega, kot da so začeli spravljati premog v skladišče: v veliko betonsko stavbo, v katero gre baje do 250 vagonov premoga. Do tega skladišča spravljajo premog tako, da leze premog s pomočjo železnih plošč do sredine skladišča, tam pa se železne plošče obrnejo in gredo na spodnji strani po drug premog, prejšnji premog pa pada v skladišče. Ker pa je skladišče zelo veliko, morajo delavci od srede skladišča spravljati premog v kote in ob stene. Tega dela sem se moral lotiti tudi jaz, čeprav ne za dolgo. Delali smo, kar se je dalo; premog je padal v skladišče neprenehoma in ga je bilo treba sproti vsega spravljati ob stene in v kote skladišča, ker bi se sicer odprtina, skozi katero je padal, zamašila in bi morali ustaviti ves obrat, dokler bi se zopet vse ne uredilo. Dasi nas je bilo kakih osem, smo vsi delali, da je od nas kar kapalo. Samo štiri ure sem tako delal, pa sem imel popolnoma zadosti. Na srečo mi poslej tega ni bilo več treba in sem ves čas ostal pri izbiranju premoga.

Sedaj pa še nekaj besed o moji družbi na separaciji! Pri izbiranju premoga tvorijo večino delavke, najbrž zato,

ker so pri delu hitreje in jim tudi ni treba toliko plačati kot moškim. Toda moški ali ženske, povsod se mi je dozdevalo, da je pri delavcih samozavest zelo majhna. Vsi klonejo in ne zahtevajo javno pravic, ki jim gredo. Tudi ni med njimi samimi pravega tovaristva. Če je kak delavec le malo bolje zapisan pri predstojnikih kot ostali, že gleda z nekakim preziranjem na ostale svoje tovariše. Neorganiziranost je splošna. Vsak skrbi le zase, skoro vsak se prilizuje in tožari navzgor, samo da bi se pazniku prikupil in postal kmalu predelavec ali celo paznik, čeprav nima predpisanih šol. To se dejansko tudi večkrat dogaja in kakor hitro postane tak delavec predelavec, še bolj prezira ostalo delavstvo, čeprav je pred nedavnim moral še sam delati. So pa seveda tudi izjeme. V drugem tednu svoje službe sem imel predelavca, ki se ni preveč klanjal navzgor in tudi ne pritiskal navzdol. Seveda se pozna to nekoliko tudi pri delu, kajti opazil sem, da delavci niso pri vseh paznikih in predelavcih izbirali z isto natančnostjo. Je pač tako na svetu, da dela človek toliko, kolikor — mora.

Dne 31. julija je bil zame prvi plačilni dan. Zjutraj sem se pred pričetkom dela uvrstil med delavce, ki so čakali pred pisarno. Ko sem dobil zavitek s svojim imenom, me je kar nekako pogrelo. Izplačali so mi 269 Din za čas od 1.—15. julija. Malo čudno se mi je zdelo, da sem dobil tako malo, ker sem delal 13 dni in zaslužil po 25 Din dnevno, a pomiril sem se, ko sem izvedel, da znašajo odbitki 55 Din, in sicer za pokojninsko blagajno 21.90 Din, za bolniško 25 Din mesečno, potem pa še davek. Dne 15. avgusta sem dobil 343 dinarjev, torej precej več kot prvokrat; to pa zato, ker se odbitki za ves mesec zaračunajo le koncem vsakega meseca. Dne 31. avgusta sem dobil 245 Din in obračun 247 Din; torej vsega skupaj 1104 Din. To sem porabil za čevlje in obleko. Vsega skupaj sem delal 49 dni;

povprečno sem zaslužil na dan čistih 22.50 Din.

Marsikdo bi si morda mislil, da si kljub zaslužku takih počitnic ne želi. Moje mnenje pa je povsem drugačno. Smatram namreč, da sem počitnice dobro porabil, čeprav nisem lazil po gorah kot marsikdo drugi. Priznavam, da nisem spoznal popolnoma delavskih razmer, toda videl sem vsaj malo, kako je delavec v potu svojega obraza svoj kruh. In z veseljem sem šel zopet v šolo, utrjen v prepričanju, da je delo splošna usoda in potreba vseh ljudi in da torej tudi dijak ne more delati izjeme. Če bom kdaj pozneje v življenju imel posla z delavci, mi njih življenje in njih mišljenje ne bo povsem tuje; ne dvomim o tem, da mi bo to v življenju še dostikrat prav prišlo, da sem bil sam delavec. In to je tudi dragocen zaslužek mojega dvomesečnega »uživanja počitnic« pri delu, zaslužek, ki mi bo ostal dalje časa nego onih 1100 Din, ki sedaj žal že davno romajo spet bogvekod.

Dostavek uredništva.

Tega preprostega dijaškega dopisa smo se prav razveselili. Bavi se namreč z vprašanjem, ki je od leta do leta važnejše: kako naj proda duševni delavec za denar svoje telesne sile? Vsak zdrav človek ima na razpolago množino telesnih sil, ki zahtevajo, da se uveljavijo, udelejujejo in razvijajo; če telesne sile rabiš, ti rastejo, če jih pa zanemarjaš, ti propadajo, ž njimi vred ti pa hira vse telo. Radi tega čutijo meščani — zlasti tisti, ki delajo samo duševno — tako silno potrebo po telovadbi, po športu, po izletih itd. Telesne sile se hočejo razmahniti! Če jim ne daš tega, se tudi duševno ne počutiš dobro.

V dobi, ko toliko dijakov išče prilike, kje bi si mogli kaj zaslužiti, se pa samo po sebi sproži vprašanje: kako bi bilo mogoče, da bi tudi duševni delavec zaposlil svoje telesne sile tako, da bi kaj — neslo?

To vprašanje je pisec našega članka

rešil na ta način, da je šel delat k pre-mogokopni družbi. Za naše razmere je to že precejšnja redkost. Če pa beremo o dijaštvu v naprednih državah, n. pr. v Ameriki, vidimo, da je tam vse polno dijakov, ki si v počitnicah služijo prihranke za šolsko leto kot natakariji v letoviščih, kot fotografi, kot delavci v raznih podjetjih itd.

Dobiček, ki ga imajo ti dijaki od svojih »počitnic«, se ne kaže samo v denarju. Kajti poleg nagrade v denarju si pridobiva človek s telesnim delom tudi dragocene izkušnje in važna spoznanja. Predvsem se dijak utrdi v prepričanju, da nobeno delo ni sramotno, ampak da je človek vreden tem večjega spoštovanja, čim težje delo opravlja. Dostikrat se prepriča dijak tudi, da pomenja telesni napor, če ni pretiran, celo oddih od duševnega dela. Zmerno telesno delo krepi telo, obenem pa razširja človeku duševno obzorje na tako nazoren način, da tega ne more v taki meri storiti nobena knjiga: dijak pričenja razumevati druge stanove. Bodi sam nekaj časa delavec, pa ti bo marsikaj iz »socialnega vprašanja« postalo jasno

tudi brez knjige; če boš pa dobil tako knjigo v roke, jo boš prebiral z globljim umevanjem. Najboljša šola socialnega mišljenja je delo in občevanje z delavci.

Morebiti ni dandanes v nobeni državi tako malo nasprotja med delavci in delodajalci kakor na Angleškem. Foerster pripisuje (v knjigi: Christentum und Klassenkampf) glavno zaslugo za to ugodno razmerje dejstvu, da je na Angleškem prav mnogo visokošolcev, ki preživljajo počitnice ali pa še dalje časa namenoma v najrevnejših predmestjih industrijskih središč med delavstvom zato, da proučavajo delavske razmere in se seznanjajo z delavskimi težnjami. Pisec našega članka ni bral Foersterja, vendar je storil to, kar delajo visokošolci po Londonu in ameriški Uniji v prav izdatni meri. Zanimalo nas bo, če bomo slišali tudi o drugih dijakih, ki so na sličen način v počitnicah bogatili svoj žep in svoje znanje.

Tisti narod postane premožen in vpliven, ki rad dela in ki tudi zna delati.

CAPRICORNUS:

ODLOMKI IZ POPOTNIŠKEGA DNEVNIKA.

Konec.

Sreda, 14. avgusta zvečer.

Ločiva se od krasnega pogleda. Zopet naju teže nahrbtniki, ki so se bili že prej napolnili s spomini. Tako stopava po poti v mesto in preudarjava, kje bova našla prenočišče. Tedaj pa se za nama oglasi starejši gospod. Sprva ga nisva prav razumela. Končno spoznava, da govori hrvaško. Vpraša naju, če nisva Slovenca in kmalu se spoznamo. Gospod nama pove, da prihaja z razstave v Barceloni in da je dr. Josip Šilović iz Zagreba. Tako sva se pri Notre Dame de La Garde v Marseillu slučajno sestala s sedanjim banom savske

banovine. Prav razveselila sva se tega najinega novega poznanstva in radevolje sva sprejela povabilo prijaznega gospoda ter šla z njim večerjat. Jemo provençalsko narodno jed bouillabaisse, neke vrste ribjo juho. Ker je kruh à discretion, pridno mahava po njem.

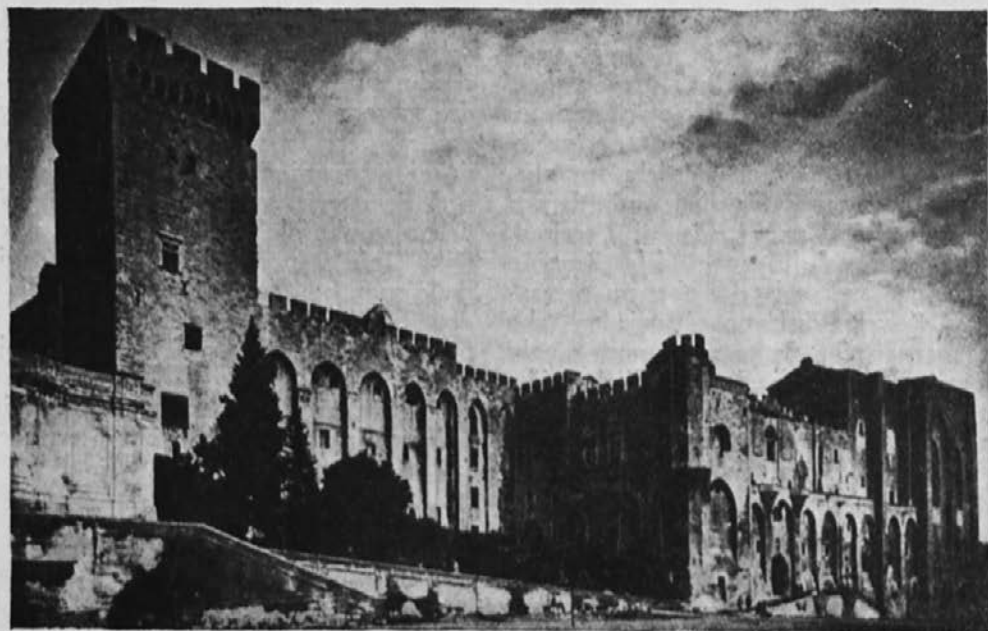
Med gosti hodijo ves čas različni reveži, ki si služijo denar s petjem, brenkanjem in plesom. Kar postavi se pred goste in nekaj zapoje, potem pa gre od enega do drugega in pobira milodare. Med temi prosjaki je mnogo mladih deklet. Željno gledajo revce na polne mize.

Pozno je že, ko se poslavljava. Misli še na pot v staro пристanišče, a izveva, da je tam celo podnevi nevarno hoditi. Ondi se zbirajo namreč vsakovrstni sumljivi ljudje iz kolonij. Zato je bolj varno, če ne nosiva svoje kože in nahrbtnikov, dasi ni bogve kaj v njih, na prodaj. Spopadi med Arabci in črnci se dogajajo skoro vsak dan.

Po svetlih, živahnih ulicah, kjer je promet šele sedaj v hladu prav oživel,

sonet na najin čaj, ako bi ga le pokusil, lačen seveda kakor midva.

Avignon obdaja še danes trdno obzidje. Papeški grad stoji že bolj ob koncu mesta ob Rodanu. Mrko, temno poslopje je pravicata trdnjava starih časov. Ogromno zidovje raste kvišku, v vseh dvoriščih je čudno mrzlo in vlažno. Takoj v veži najdemo seveda trgovino z raznimi albumi in drugo tako robo. Suhe Angležinje ogledujejo z lornjoni



Papeški grad v Avignonu.

marširava na kolodvor. V čakalnici se zavarujeva pred tatovi in zaspiva.

Jutri pa naprej po svetu!

Četrtek, 15. avgusta.

Avignon. Svojo kuhinjo sva postavila kar na klop ob glavni ulici. V posodi gode kot čmrlji, midva pa zraven kimava in preganjava spanec, ki ga v umazani čakalnici v Marseillu nisva dosti ujela. Zato bo pa zdaj čaj nadomestil izgubljeni spanec. Pri delitvi meriva to božjo kapljico do žlice natančno. Skoraj poln liter ga pospraviva vselej in vem, da bi Petrarca, če bi še danes živel v tem drugem Rimu, napravil vsaj

slike in kupujejo kar na debelo. Ko se nas nekaj nabere, gremo po palači na ogled. Ni dolgo kar je bila tukaj še vojašnica, pa je zato vse še precej razbito.

Tesni, visoki hodniki, skrivna stopnišča, ozke celice, opustošena kapela z grobovi papežev in kardinalov, ob stenah krasni gobelini. Sive stene so brez okraskov, stebri mrzli in resni, okna ozka in visoka. V papeževi spalni sobi kažejo freske ob vrhu zidu papeža na lovu. V velikanskem kaminu vodijo skrivne stopnice navzgor v stolp. Čudno odmevajo koraki in smeh med temi vlažnimi stenami.

Pod zemljo v temeljih so vkopane ječe. Ob palači stoji silno stara cerkev Notre Dame des Domes. Po vosku in kadilu diši staro zidovje, težka bronasta vrata zajee, kadar kdo vstopi. Temna, skrivnostna in mogočna je ta cerkev.

Za gradom leži park, stari papeževi vrtovi. Ob vodi v bambusovem gozdiču gagajo gosi in race na vse pretege. Nebo je oblačno, medla, vlažna sopara pritiska. Sedeva v parku na klop. Spomnim se neke pripovedke iz starih, dobrih časov v Avignonu, ki jo je zapisal Daudet.

Neki porednež se je prikupil papežu, ker je hvalil njegovo mulo. Zato je postal papežev hlapec. V svoji službi pa je kradel muli vino, s katerim so jo napajali, jo pretepal, nekoč jo je celo odvedel po nešteti stopnicah v visok stolp, odkoder so ubogo žival komaj zopet spravili na tla. Mula je vse potrpežljiva, a je sklenila maščevanje. Po sedmih letih bi imel biti porednež povišan v visoko službo. Stal je pred papežem, da sprejme znak svoje časti, znak papeževega gorčičarja. Vsi dostojanstveniki so bili zbrani, tudi mula je stala tam, ko pa se ji je nesrečnik približal, mu je priložila pred zbranim dvorom strašno brco, ki jo je hranila s sedem dolgih let za hudobneža.

Ko sva se vračala na kolodvor, sva spraševala, kje je cerkev svete Klare, kjer je Petrarca prvič zagledal Lauro, pa ni nihče vedel zanjo. Morda je ni več.

Petek, 16. avgusta.

Jutranji mrak, še skoraj noč. Skozi okna vleče mraz v vagon, ki v silni naglici niha v oseh. Nekaj mornarjev smrči po mehkih sedežih. Lahka megla cigaretne dima se ovija okoli luči.

Tišno sem se zavil v pelerino in stopil k oknu. Luč iz oken reže žice in drogove ob progi. Za hip zagrmí, širok trak svetlobe šine mimo: srečali smo drug vlak. Luč iz oken ugaša na tleh, ravnina požira noč. Sive hišice rastejo po planjavi, vedno več, vedno več jih

je. Temni dimniki, začrneli in mogočni, vstajajo med mrežami tirov in tovaren. Tam dolí nekje kopiči morje dimaste megle k nebu. Mornarji so se zdramili in hite s pospravljanjem. Nekdo kaže skozi okno: Bois de Vincennes. Tiri se zapletajo v Paname, Paris...

Gare de Lyon. Oblaki bele pare silijo v stekleno streho. Enakomerno sikanje čakajočih lokomotiv, ropot vozničkov, ki prevažajo prtljago, rezki signali, divje letanje sem in tja. Po dolgem prerivanju najdeva miren kotiček. Kolodvorska ura kaže pet. Razviti morava načrt za stanovanjsko akcijo, ker bi rada nekaj dni ostala v Parizu. Kupiva mestni načrt, da ne bova na vsakem oglu spraševala kod in kam. V velikanskih seznamih sva si nabrskala dragocenih podatkov, prav nič pa ti stega, ki se mu tudi sveta vladar pravi.

S pogumom v srcu in s srcem v hlačah stopiva na pariško ulico. Po Pont d'Austerlitz prekoračiva Seino. Sprašujeva po majhnih hotelčkih za ceno sob. Pod 20 frankov nikjer. Kako naj pa domov prideva, če bova v Parizu vse zapravila? Prav taka in še slabša je bila v Quartier Latin, v starih vegastih hišah.

Kaj naj počneva? V čakalnico na kolodvor ne moreva ves teden hoditi spat, nahrbtnikov ne moreva s seboj vlačiti po cerkvah in muzejih. Na vso jezo greva sedet v Luksemburški park. Iz previdnosti izbereva klop, ker sva že lani na Dunaju morala plačati, ko sva v enakem položaju iz nevednosti zašla na stole in je takoj pritekla neka babnica po denar.

Park je krasen. Nežna, živozelena travica pokriva tla pod starimi platani in kostanji. Tako prijetno sveže je očesu, ko pride iz pustih sivih ulic. Arhitekt Corbusier brezobzirno kritizira graditelje mest, ki znajo metati skupaj samo opeko in cement, ne znajo pa ohraniti prirode. V Parizu je prav tako. Po celo uro hodiš in ne vidiš drugega ko zidove, če pa je kje kaj drevja ali trave, je vse ograjeno. Sicer je v Pa-

rizu precej prav lepih parkov, a ni prirode. Ob neki priliki sem videl Corbusierjev načrt velemesta, ki je vse kaj drugega kot današnji kupi hiš, zgrajenih ob ulicah.

Premišljevanje ne prežene lakote. Kruha imava le še malo, tako da sva vsega pospravila. Do večera sva se morala potem postiti. V veliki stiski skleneva, da se oglasiva pri nekem slovenskem gospodu, za katerega sva slučajno vedela. Brez upanja na uspeh mu razloživa položaj in prosiva nasveta. Toda vremena so se nama zjasnila, kajti silno prijazno nama je gospod napisal list in z upom na zmago odideva v Rue de Rivoli, kjer bi imela dobiti stanovanje v nekem kolegiju. Pismo izročiva vratarju, a ta se vrne, češ, da ne bo nič. Obupala sva. Lačna in trudna od letanja po mestu lezeva ob Louvru. Pa vprašava nekoga, kje je podzemna železnica. Tedaj pa se zbere okoli naju vse polno radovednežev in vsak bi rad vedel odkod sva. Pa saj ni čudno, če zijajo, ker sva pošteno umazana in v precej strgani uniformi. Škoda, da nimava razglednic, prodajala bi jih in imela vsaj nekaj od zijal.

Na podzemski železnici bi se nama skoraj zmešalo. Stopnic vse polno, naval vedno velik, potem pa še, kdaj naj človek vstopi in kam. Metro vozi za dober dinar pod vsem Parizom in zelo hitro.

Vrneva se zopet k najinemu gospodu in mu potoživa nesrečo. Zdelo se mu je silno čudno, da ni bilo tam nič. Telefonira in izve, da ravnatelj najinega pisma sploh ni dobil, ker je vratar naju imel za barabi in nama pokazal vrata.

Prijazni gospod nama napiše novo pismo. Potem sva se popolnoma preoblekla, da bi demokratični Francozi ne imeli umazanih študentov za barabe in roparje.

Ne vem, če bom še kdaj tako zadovoljno sedel na stol kot sem ob prihodu v najino novo stanovanje v nekem ko-

legiju v latinski četrti. Kar vsak do svoje sobe sva prišla.

Zvečer sva šla malo ven. Ko se vračava, ne najdeva svoje ulice. Ponoči ne pomaga dober nos, ker so ulice v luči vse enake. Tako sva skoraj dve uri hodila okoli in ko sva pravo zadela, sva videla, da sva šla skozi isto ulico malo prej že večkrat.

Nedelja, 18. avgusta.

Pred Louvrom stojimo in čakamo, kdaj nam odpro. Cele čete nemških študentov so se prav po vojaško uredile pred vhodom. Pa začujeva nenadoma kranjsko govorico in se ozreva. Slovenski skavti so, ki se vračajo ali pa bodo šele šli na jamboree v Anglijo. Izdati se nočeva, ker bi rada slišala, kaj se bodo menili.

Štiri dolge ure sva letala po dvorinah. Leonardova Gioconda se smehlja med slikami drugih mojstrov. Merežkovskij piše, da jo je umetnik slikal skozi vsa svoja zadnja leta in da je niti za bajno vsoto ni prodal francoskemu kralju Francu I. V njej je videl Leonardo klasično lepoto, o kateri je sanjal.

»Pogreb« iz Chateaubriandove Atale od slikarja Davida, Murillova »Immaculata«, slike vseh slavnih slikarjev vise v dvoranah. Zmešalo bi se mi, če bi vsako deseto ogledoval. Egipčanska umetnost, grobnice, mumije so ob grški Veneri, Artemidi in Apolonu kot groteske. Je užitek, če gledaš v resnici, kar veš le iz knjig.

Popoldne sva obzijala Versailles. Razkošna spalna soba Ludovika XIV. se tare radovednežev. Zrcalna dvorana nemo pripoveduje o diplomatih, ki so tu v letu 1919. sklepali mir. Velikanske slike iz bojev francoskega naroda krase stene dvoran. Spodaj je galerija slavnih mož. Kip Napoleona na Sveti Heleni poleg cesarja Napoleona: strahotno resignirani obraz prvega posmehljivo gleda svojega dvojnika cesarja.

Mimo Grandes Eaux de Versailles po obširnem parku gre pot v Trianon, grad z muzejem kraljevskih voz. Voz Napoleona III. ima baje celih sedem ton

in je vreden milijon frankov. Za Trianonom stoji tiha hišica v gozdiču, Petit Trianon. Tukaj je iskala miru nesrečna Marie Antoinette.

Proti večeru sva se vračala v Pariz. Ob Seini stopiva na parnik. Umazane pene šume ob rilcu. Na velikih tovornih čolnih ob bregu si kuhajo delavci večerjo. V dim se love solnčni žarki. Brazda za ladjo se motno svetlika in zgriinja. Čudno miren večer je zajel Pariz. Na ladji vse molči. V daljavi žarita stolpa cerkve Notre Dame. Anatole France je dejal o njej, da je »grand comme un éléphant et fin comme un insecte«. Ko vozi ladja ob Eifflovem stolpu, se zdi kot da stolp pada, pada...

Ponedeljek 19. avg.

V hiši sem dognal zanimivo posebnost. Takoj ob vhodu stane vratar — concierge — z ženo. Gospa so silno mogočni in rejeni. Gospoda pa bi prej imel za hlapca, ker vsak dan pospravljajo po hiši kot na Kranjskem ženski. Zato je pa precej siten. Gospa zjutraj bero časopise, mož pa pometa.

Popoldne sva bila na Montmartru. Na griču ob severnem pariškem koncu raste bela bazilika iz starih, temnih hiš. Svetle kupole se v solnceu krasno vidijo s Place de la Concorde.

Ob novih širokih stopnicah, ki vodijo po strmini navzgor k cerkvi sede beračice in ponujajo slike in vsakovrstno drobnjav. Okoli cerkve stoji vse polno avtomobilov, ki so pripeljali tujce na razgled.

Sivo morje Pariza izhlapeva iz sebe črne oblake. Venec dimnikov v predmestjih stoji kot ograja v ognjeno morje. Počasi se dviga megla za meglo iz zmede ulic, bulvarjev, avenij in trgov. Zareče se svetijo v solncu steklene strehe tržnic: pariškega trebuha. Mogočni

Pantheon, Invalidski dom, Eifflov stolp, nekaj sivih zvonikov mole kot jambori potopljene ladje iz valov temnih streh. S sunki vetra prihaja in odhaja krik Pariza na Montmartre, skalo, ki gleda iz morja.

V cerkvi je mračno in hladno. Gladki mozaiki ob stenah se lesketajo v mrak. Udušen hrup signalov, pojoče molitve beračic, smeh tujcev uhaja pod kupole in odmeva po ladji.



Nastroj Montmartra.

Odhajava. Prav ob cerkvi se začno ozke, zavite ulice, z nizkimi hišami, okraj bohémov ter kabaretov. Kričeči napisi vabijo. Na nekaterih strehah vidim velika kolesa na veter. Zvečer se užgo na njih luči, kolesa se vrtijo, Montmartre je v bajni, zapeljivi luči.

Kot vsemirje se zdi. Kometi luči, zvezde svetlih koles se sučejo v temi. Vsemirje mrtvih duš.

Že prav v mestu stoji znani Le Moulin Rouge. Velikansko rdeče kolo na strehi vabi že od daleč. Pogledava pri vходу noter. Livrirani sluge stoje ob vходу, v ozadju se odpirajo vrata v dvorano, kjer plešejo, pa le taki, ki imajo res denar, kajti vsak korak je treba pošteno plačati.

Na Boulevard des Batignolles sem na nekih vratih videl napis, ki pravi da stanuje tukaj vedeževalka bodočnosti. Pozneje sem videl cele reklamne plakate takih čarovnic. Ali ni vse skupaj slepilo življenja sitih? Prvič na poti sem si zaželel, da bi bil doma, kje na polju.

Torek, 20. avgusta.

Pantheon. Staro cerkev so spremeni v mavzolej zaslužnih mož.

Ob stenah so fresko slike iz življenja svete Genovefe, St. Denisa, Klodviga, Jeanne d' Arc. Takih fresk še nisem videl. Vse je živo, sveže.

V podzemlju leže v sarkofagih slavni možje. Obokana klet je mrzla, po suhem lovorju in cipresah diši. Na Rousseaujevem sarkofagu je v reliefu upodobljena roka, ki drži skozi odprta vrata baklo: Ideje, ki so zasvetile v suženjstvo tlačenih narodov. Obraz na Voltairjevem kipu se reži kot faunova maska. Tudi Mirabeau in Victor Hugo počivata tukaj. Tako čudno, skrivnostno je v tem mraku, kjer živi duh tistega, ki je kljub satanskemu sovraštvu v življenju klical ob smrti: *Donnez moi le confesseur!*

Petek, 23. avgusta.

Augsburg. Proti večeru je že. Korakava po romantični Maximilianstrasse. Pravijo, da je najlepša ulica v Nemčiji. S starim Avgustovim vodnjakom se začne: Augusta Taurinorum. Skoraj vsa hiša je poslikana s freskami. Strme strehe, ozka pročelja, vse čisto, vse nemško. Ob starem magistratu straži Perlachturm, ostanek nekdanjih časov.

Ulica je zelo živahna, polagoma se

širi. Tukaj stoji hiša znanih bankirjev Fuggerjev, mogočnih gospodov za časa reformacije. Skoraj trg je postala ulica. Dva vodnjaka prijetno šumita v topli večer. Stolp cerkve svetega Ulrika ob koncu ulice riše na temnomodro nebo črno silhueto. Nekaj svetlih zvezd se je posejalo po nebu.

Prenočišče sva srečno dobila v neki luteranski Jugendherberge. Skromno sva se umaknila k večerji. Študentje igrajo na kitare in pojejo. Mislil sem, da hodijo peš okoli, pa sem zasledil za hišo vse polno biciklov in motornih koles. Prijazni so pa vsi, takoj te povprašajo kod in kam. V zapisni knjigi sva zasledila nekaj Čehov.

Nad posteljo mi visi Luthrova slika. Ko sem že ležal, sem ponavljal zgodovino Augsburga: Luthrove disputacije s Kajetanom. Drugo leto bodo praznovali štiristoletnico.

Torek, 27. avgusta

München. Včeraj in danes sva brez prestanka od devete zjutraj do sedme zvečer ogledovala tehnični muzej, največji na svetu. Če hočeš vse ogledati, napraviš pot 16 kilometrov. Kruh sva vzela kar s seboj in ga med ogledovanjem pojedla za kosilo. V muzeju lahko delaš poskuse, fizikalne in kemične, lahko vidiš v pogonu razne stroje in modele. Zanimiva je prva nemška podmornica.

Najbolj všeč mi je bil astronomski oddelek. Kopernikov in Ptolemejev planetarij, starodavni in moderni instrumenti, daljnogledi. V planetariju lahko stopiš na voziček, ki predstavlja našo zemljo in se prepelješ okoli in vidiš razne zvezde, planete, sonce in luno v vseh letnih fazah.

Zdi se ti, da plavaš z raketo po vsemirju, ker je v planetariju čisto tema, le nebesna telesa žare. Gledala sva tudi skozi veliki astronomski daljnogled na strehi zvezdo Arcturus, ki se je kljub dnevu dobro videla.

Vsi Nemci so žrtvovali za ta muzej. Sedaj grade veliko poslopje za tehnično

knjižnico in predavalnico. Vstopnina velja za en dan dobra dva dinarja. Dobe se pa tudi karte za celo leto.

Sreda, 28. avgusta.

Za slovo od Münchena sva jo ubrala v Hofbräuhaus.

V obokani dvorani si ob dolgi mizi izbereva prostor. Na dvorišču je vse polno sodčkov, na njih sede debeli Bavarci in se zalivajo s pivom. Pri najini mizi sedi kakih pet rdečih, zdravih in rejenih pivcev. Pred vsakim stoji velikanski ilovnat vrč s pokrovom. Od časa do časa ga vsak važno nagne.

Naročiva pol vrča piva, a sva ga oba komaj zdelala. Kar sramovati se morava pred temi junaki okoli mize. Na neki razglednici sem videl Bavarca z vrčem v roki. Spodaj je bilo napisano: Če ne piješ, umreš. Če piješ, umreš. Torej pij! Res čeden silogizem.

Četrtek, 30. avgusta.

Starnbergersee. Poldne je. Kljub prepovedim na tablah ob cesti sva zavila v grmovje k jezeru, da se skopljeva.

Živozeleni breg na oni strani jezera trepeče v solncu. Valčki enakomerno pljuskaajo ob breg. Ropot motornih čolnov se lovi v zvoke jazz-banda, ki igra v restavraciji na onem bregu. Na našem bregu je sam gozd in prijetna zapuščenost. Tako sit sem že muzejev, galerij in železnice. Zdaj smo vendar že končno na zelenem Bavarskem.

Za danes misliva prenočiti v St. Heinrichu ob južnem koncu jezera. Ob poti najdeva čisto črno mlado mačo. Kar za nama gre. Podiva ga nazaj, pa noče nikamor. Zato ga tovariš prime in si ga naloži na nahrbtnik. Skleneva, da

ga vzameva s seboj domov. Sedaj imava skrbi še za enega. Za prenočišče mu ne bo treba skrbeti. To bi že šlo. Nositi ga vedno ne bo treba, ker se bo navedilo hoditi za nama. Zdajle prav zadovoljno dremlje, ko se ziblje na ramah. Toda kaj naj mu dajeva jesti in morda bo kdo še mislil, da sva ga ukradla. Zato naj gre rajši domov, če ve kam. Prav s težavo sva ga spravila nazaj.

Prenočišče sva dobila na neki bogati kmetiji. Na mrvi leživa in gledava skozi velika vrata na jezero. V hlevu živina počasi hrusta seno, včasih zarožlja veriga. Hladen veter prihaja s planin. Jezero se srebrno blešči in ugaša. Seno prijetno diši. Bele meglice vstajajo iz jezera. Dremljem. Jutri dalje proti Innsbrucku.

Torek, 3. septembra.

Tako. Zdaj se peljemo čez mejo iz Pliberka na Prevalje. Na Koroškem sva se včeraj pri gospodu župniku v Rožeku ves dan dobro imela, ker smo si že od lani znanci. Žep se je osušil popolnoma, no pa do Ljubljane bomo že še prišli. Zdaj lahko pomečeva vse slovarje skozi okno.

V Mariboru sva opoldne za zadnja dva dinarja kupila vsak po eno štruco, da ne bo na vlaku dolgčas.

Ljubljana. Tako majhen se mi zdi kolodvor, tako mrtve so ulice, tako neznatno je vse. Pa kaj to! Pod Gradom za šalo vprašava nekega vojaka, kje je Dolenjski most, pa ni nič vedel. Tedaj se ponudi neki gospod, da nama ga bo pokazal. Zdaj sva bila pa midva v zadregi. Toda z lepo zahvalo kreneva v stran, domov. Konec dober, vse dobro.

IZTOK:

VEČERNI VZDIH.

Z viharji na gori hrast se bori,
labod bel v ribniku v daljo strmi,
v večerni zarji ajda žari.
Bog, moj Bog, daj,

da kot labod ostal bi bel,
da kot hrast v viharjih bi pel,
da bi kot ajda v zarji
v ljubezni do Tebe gorel!

JULIJ VRBIČ:

MED SLOVENSKIMI KULTURNIMI DELAVCI V ELIZIJU¹.

Dolinica, na levi in desni solnčni bregovi, obrasli s trto, na kateri vise poliči, polni vina. Po dolini drevje, ki se šibi pod težo kranjskih klobas. V senci pod drevjem leže: Vodnik, Prešeren, Koseski, Levstik, Kette, Jurčič, Cankar, Stritar in Tavčar.

Levstik (sede): Otvarjam prvi redni sestanek v letošnjem poslovnem letu in pozdravljam vse navzočene: pozdravljeni, ljubi literatje Eliziji! Veseli me, da ste se letos zopet v lepem številu odzvali, posebno me pa veseli, da smo dobili novega člana, ki je pred kratkim stopil v našo sredo, to je naš ljubi Janez Mogočnik. Tu, Janez, boš mogel zopet pridno delovati na kulturnem polju elizijskem, gori so te že itak vrgli med staro šaro! Žal mi je, da ti moram takoj ob prihodu naznaniti žalostno resnico in ti zagreniti lepo bivanje v Eliziju. Ali naliti ti moram čiste vode: tu ni farjev, da bi ti mogel udrihati po njih. Tu smo si vsi enaki in resno zabavljamo le čez one tam gori na svetu, ki še vedno vlačijo svoje gnilo meso in trhle kosti za seboj. Pa se boš že privadil. Privadil se je Stritar, čeprav

ne more več solznodoliniti,² privadil se je Kette, čeprav nima deklet, privadil se je Prešeren, čeprav nima Julije.

Cankar (zdehaje): Morda bolje: čeprav nima Jelovškove.

Levstik: Zamaši si svoja nedostojna usta, če ne, te ozmerjam, da boš mislil, da si pri soldatih v šentpetrski kasarni! — Torej, ljubi Janez, glavo pokonci in vse bo dobro!

Tavčar (se vzravna in nasmehne): Jade!³

Vodnik (ginjen): Živijo, Janez, zdaj te imam rad!

Vsi: Bravo, Tavčar!

Levstik: Mir! Jokali in kričali boste pozneje! Nadaljujem. Ker smo že pri tem, pozivam tajnika Ketteja, da dá novincu pojasnila o našem literarnem krožku.

Kette: Ko je prišel Prešeren tu doli, je našel Vodnika in še nekaj drugih. Bilo jim je dolgčas in so sklenili, da se bodo shajali v teje dolinici, ki se imenuje Kranjska četrt. Bilo jih je vedno več, čas je zahteval organizacije in ustanovili so literarni krožek. Prvi predsednik je bil Vodnik, tajnik...

Levstik: Bolj na kratko, ne utegnemo!

Kette: Krožek ima nalogo, proučavati razmere na zemlji z elizijskega vidika. Vsak član ima dolžnost, napisati vsak mesec razpravo, ki se tiče zemeljskih razmer. Če je pesnik, lahko zloži odo ali satiro, dramatik dramo ali komedijo, ali celo tragedijo. Dramatik ima rok enega leta. — Znak našega krožka je kranjska klobasa, ki jo mora

¹ Tako se je glasil naslov slovenski domači nalogi, ki so jo pisali v š. l. 1929/30 v osemem razredu na III. drž. gimnaziji v Ljubljani. Pred nalogo so prebrali v šoli Stritarjev dramatičen prizor »Prešernov god v Eliziju«, kjer čestitajo slovenski kulturni delavci (Vodnik, Kopitar, Linhart, Metelko i. dr. Prešernu za god. V nalogi naj bi vsak osmošolec napisal kak prizor, kjer bi nastopale osebe iz slovenske kulturne zgodovine in se pogovarjale o našem slovstvu. Glede vsebine in oblike je imel vsak učenec povsem proste roke. Kot navodilo se je dala samo ta misel, da se smatra po Stritarjevem vzorcu, da se nebeščani zanimajo za vse, za kar so se brigali na svetu, samo da gledajo na vse prejšnje boje mirno, brez strasti. Izmed nalog, ki so bile večinoma prav izvirne in skrbno izdelane, objavljamo tu Vrbičovo, ki je vso stvar zaokrenil na šaljivo plat. Dejanje se vrši l. 1923., ko je umrl dr. Ivan Tavčar (Janez Mogočnik, kakor ga imenuje Kraigher v Umetnikovi trilogiji). — Op. ur.

² Stritarjevega svetožalja so se ljudje kmalu naveličali in v osemdesetih letih minulega stoletja so rabili naši pisatelji izraz »solznodolinstvo, solznodoliniti« za spise, v katerih žalujejo in tožijo nastopajoče osebe po vzorcu Stritarjevih povesti. — Op. ur.

³ S to besedo se konča Tavčarjevo Cvetje v jeseni. — Op. ur.

vsak član vedno imeti v levem notranjem suknjinem žepu, dalje polič, poln ali prazen — navadno imamo polnega — ki ga nosiš v desnem žepu suknje, in tri žime iz Pegazovega repa, ki si jih vtakneš za klobuk. Vse to si moraš takoj nabaviti. Klobaso in polič imaš koj tu zraven, po Pegazovo žimo pojdeva pa jutri v Grško četr; tam se to živinče pase.

Vodnik: Ubogi Pegaz ima že plešo na repu.

Levstik: Kar potolaži se, Tinče, saj je Koseski iznašel novo mast za mazanje pleš. — To bi bilo glavno, Janez. Naročam ti, da v enem mesecu napišeš dobro farso in tudi nam dokažeš, da nisi še za v smeti.* — Prehajam na dnevni red: 1. Čitanje zapisnika zadnje seje. Naj to opravi podtajnik Jurčič, Kette pa naj si gre oplakniti usta.

Jurčič (bere): »Predsednik Levstik otvori sejo in pozdravi vse navzočne. Zlasti mu je čast pozdraviti Horaca, ki se je mudil tod na znanstvenem potovanju. Tajnik poroča, da je zasačil Prešerna brez kranjske klobase. Prešeren se opraviči, češ, da je klobaso v hudi lakoti pojedel. Ker je vzrok tehten, ga predsednik kaznuje le z enodnevnim jahanjem Pegaza.

Poročilo blagajnikovo: Društvena blagajna se je v zadnjem tednu znižala za pet parov klobas in štiri poliče vina. To vsoto je blagajna nakazala Stritarju za potne stroške na zemljo, kamor je moral po svoje copate.«

Levstik: Stritar je že položil račun na izredni seji: par klobas in en polič vina je moral odstopiti Haronu za prevoz ob izredni uri; dva para klobas je vrgel Cerberju; dve klobasi poklonil sestradanemu profesorju in mu dal povrhu še požirek vina. Ostalo je porabil sam. — V redu.

Jurčič (nadaljuje): »Ker ie sloš-

* Ta opazka se nanaša na Tavčarjevo pri-povedovanje v Izidorja Cankarja Obiskih (str. 149), kako nerad je poslušal namigavanje, kakor da je »v slovstvu popolnoma onemogel.«

Op. ur.

no razpoloženje pivsko, predsednik zaključí sejo.«

Levstik: Čitanje zapisnika je končano. Sedaj naj nam tovariš Koseski prečita svojo odo »Nasledci naši«.

Koseski (dremlje).

Cankar (ga sune pod rebra): No, klada, beri svoje skrpucalo! Še rajši pa vidim, če zaspiš.

Koseski (sede med klobase na vejo in bere):

Ko mi po svetu še je bila hoja, meso in kost bila sta brez pokoja, drugače kuje bili smo tantini, zdaj mar še sedbe ni jim več per vini.

Pisačev in pesnuhov ni primankbe, al ti ne znajo rabit slova shrambe, povračba, skusba, dramba in preklimba neznan jim je tvorstvo, isto čimba.

Pridevki blagozvoki šli v pozabo in micnomajhen dé, da ni za rabo. Rek: jajce več ko puta ve, ne laže, sivoru mladeč to očito kaže.

Cankar (Ketteju): Ploskajva, da bo nehal!

Kette: Živijo, Koseski!

Stritar: Res, nikoli ne prideš v pozabo. (Natihoma.) Še pri sestankih ne.

Koseski: Dovolite, tovariši, da vas razveselim še z zadnjo kitico.

Glas: Duh Koseskega, pridi, da nam tolmačiš svoje umotvore!

Levstik: Bog že ve, zakaj je spiritiste ustvaril. — Teci, Koseski, pa se lahko malo zamudiš!

Koseski (odhiti).

Cankar (kriči za njim): Če te

* Koseski je s čudnimi novimi jezikovnimi tvorbami, ki jih je rabil v svojih pesmih, ustvaril tako rekoč nov književni jezik: »kosesčino«, ki se sedaj hvala Bogu nikjer ne piše več. Na ta jezik je n. pr. Mencinger prevedel Prešernovo Neiztrohnjeno srce. (Ponatisnjeno v Mencingerjevih Izbranih spisih, III. zvezek, med urednikovimi pripombami.) Kaj gornja pesem, oz. verzi pomenijo, naj si pa bravci ne belijo glave; njih bistvo je, da so deloma nerazumljivi, kakor je bil mestoma Koseski. — Op. ur.

* Nekje na svetu se baš vrši spiritistična seja, kjer kličejo duha Koseskega. — Op. ur.

prav več ni, kar reci spiritistom, naj te dajo v špirit, če ga kaj imajo!

Levstik: Ad rem! Nadaljujmo s sejo.

(Godrnjanje.)

Stritar: France, splošna želja je, da prekinemo za danes.

Levstik: Vox populi, vox dei!⁷ Nehajmo! Amen.

Vsi (gredo po pobočju pojoč):

Že dolgo nismo pili ga,
pili ga, pili ga...

⁷ Glas naroda — glas božji! — Op. ur.

J. GERIN:

ŠPORT IN PLEZANJE.

Dobo po svetovni vojni lahko imenujemo dobo športa, ki se je danes povzpел že na neverjetno odlično stopnjo. Imena dobrih športnikov so svetovno znana. Državniki jih izgovarjajo s spoštovanjem in zemlja, ki se lahko postavlja z njimi, uživa velik ugled. Silno se je razvila v modernem človeku težnja po tem, da napravi nekaj, česar drugi ne morejo, težnja po zmagi, nastopilo je prepričanje, da volja vse premore. Moderni človek je spet obrnil pogled na telo. To odgovarja povsem dejstvu, da je naša doba obenem naravnost bajno izpopolnila tehniko. Poslej ne bomo vodili več krvavih borb, kakršna je bila svetovna vojna, ne bomo hlepeli po krvavih zmagah, narodi se bodo med seboj kosali v tehniki, gospodarstvu ter v nekrvavi pošteni borbi, v športnih matchih. Se je že začelo. Država se bo na ta način kosala in merila z državo. Saj tudi poedinec stremi za tem, da prekosi vrstnike, ne samo tuje, temveč tudi domače; za to mu je, da on sam stoji zmagovit nad drugimi, zmagalec po težki, pošteni borbi. Saj boš težko dobil mladega, količkaj podjetnega fanta, ki si ne bi moral na tistem v »kamrci lastnega srca« priznati, da je že nekajkrat mislil na to, da bo kaj več storil kot morejo drugi — posebno fanta, ki se zanima za šport in telovadbo. Volja, da pokaže pred drugimi kaj zna, ga nagiba k vztrajnemu delu. Šport sam na sebi je neke vrste borbenost, potem veselje nad lastno okretnostjo, urnostjo in gibljivostjo ter telesom samim. Več narediti kot drugi morejo, skoro izključno telesno se udeleževati, je temeljna klika športu, pa naj se kdo še tako ogorčeno brani, češ, to je prvunstvo ne pa šport, ki se goji baje samo radi zabave, zdravlja, prebave. Doživetja med tekom, hitrostno vožnjo itd. menda niso posebno »globoka«, razen morda sem in tja. Skratka, v tej mehanični dobi, ko ima večina smisel le za lepe avtomobile, kdaj bo nova tekma in kakšen je klub, je romantika izginila; ni je več, ker je vse postavljeno na realno podlago. Šport in tehnika učinkujeta na množico.

V tej dobi torej, ko romantika vedno bolj izginja, je človek pogledal v daljavo in opazil gore. Iz ozkih delavskih predmestij in iz srede mest hite danes ljudje na gore, ki jih vabijo iz daljave. (Pri tem pa ne mislim tistih, ki gredo samo malo ven, da »se po dolgem času naužijejo spet svežega zraka« ter »uživajo prekrasni razgled«, ljudi, ki gredo ven zato, da pokažejo svojo novo planinsko obleko in opremo.) Gore so jim postale prijateljice in lep idol, ki jim sveti ves čas in neprestano tudi tam doli v temnem mestu in ki jih vabi vedno znova nazaj. Močna je ljubezen teh ljudi, močne so tudi tisočere zlate vezi, s katerimi priklepa nase gora srce človeško. Kdor pride v gore brez srca, brez čustva, komur so gore le orodje, malo večje in gmotnejše kot bradlja ali drog ali športni prostor, ta bo gora kmalu sit. Pustil bo plezanje kakor pusti otrok

igračo, ki se je naveliča in jo vrže proč. Kdor ne zna srca prijazno ubrati in uglasiti na prirodo, na svet in ljudi okrog sebe, temu gore ne bodo prinesle veliko. Kdor pa hodi v gore z ljubeznijo do njih, bo našel v tem zadnji mali zaklad naših dni, zavetje v težki uri pred kruto realnostjo in pusto, brezobzirno vsakdanjostjo, zadnji zaklad, prelepi modri cvet romantiko. Že kot otrok je poznal ta zaklad v pravljicnem svetu babičinih pripovedi, pa ga je pozneje izgubil. Ko gre prvič v gore ta svet spet odkrije, znova vzdihuje seme in spet vzraste in se razraste v njegovem srcu prelepi cvet z modro lučjo. Varno ga potem ohrani vse življenje tudi tam doli med zidovjem v temnih mestnih ulicah. Gore so močne; tisoč je zlatih niti, ki teko iz osrčja gore v ubogo človeško srce in ga zapletajo v zlato mrežo, iz katere ne bo nikdar več našlo pota. Kogar gore ujamejo in premotijo s svojim čarom, jim ne uide nikdar več. Že sam spomin nanje je nova zlata vez, s katero ga gore priklenejo vselej še močnejše nase. Spomin je reja tej luči. Naj to imenujejo kakor hočejo: ljubezen do prirode, do življenja, sveta, smisel za lepoto itd., romantika je v njih, ta jih žene vedno znova iz vsakdanjosti »nazaj v planinski raj«. Planinec, ki ljubi gore, ve in čuti, kaj je njemu spomin na lep solnčni zaton in na polagoma nastopajočo zvezdno noč sredi med gorami.

Plezanje vsebuje vse to v večji meri kot hoja po potih. Plezalec, ki gora ne ljubi radi njih samih, ampak samo zaradi sebe, bo pustil, kot smo že rekli in v nešteti primerih opazili, prej ali slej plezanje. Pri nas takega, ki gore ljubi samo radi samega sebe imenujejo prvu-na in pravijo: »Z gora proč s prvuntvom!« Lepo in v redu. Tak človek (pustite ga!) bo prej ali slej pustil gore sam. Nasprotno pa bodo plezalca, ki gore in svetle stene ljubi, ki mu je za vročo borbo, tega bodo gore le še močnejše vabile k sebi. Take žene v gore tiha želja, da bi se vsaj za nekaj časa

umaknili tehniki, navadnemu športu, mestnim ulicam, napredku, ali — če že rečemo, ne bo napačno — sodobni pokvarjenosti. Neka nezadovoljnost z vsakdanjim, deloma s samim seboj deloma z drugimi, je skrita vedé ali nevedé v tej želji po umiku. To druží vse; še celo narodnostne razlike izginejo med plezalci: en ideal jim je skupen — v pošteni borbi si priboriti vrh, veže jih ena ljubezen, skupna ljubezen do gora.

Na dva načina uživamo gorski svet. Nekateri (in to večina) gredo po potih in si mirno ogledujejo divje stene ter občutijo lepoto ob nastroju (n. pr.: gore ob megli, gore z oblačnim nebom, vzhod in zahod). Druge ženeta srce in volja v stene same; lepota je zanje divja lepota. Smelo padajoča rebra, strmi stebri, mračni kamini in grape ter vsa divjost razkosane stene, to je zanje lepo. V tej veličastni skalni scenariji glavni junaki — oni sami. Tej krasoti se pridružijo še težkoče in nevarnost, kar privlačnost za pogumne, drzne ljudi še poveča.

Plezalna tura je avantura, doživetje svoje vrste. Z ljubeznijo do gore, pa s smelo odločitvijo priti na vrh, gre skupina do stene. V zgodnjem jutru pričakovati novih čudes, novih razodetij stene! Kako to nestrpno, skoraj mrzlično pričakovanje lepo slika nemški plezalec Adolf Witzemann! — Skupina se začne dvigati. Stena ob vstopu nekako počepne, se pritukne in zniža; šele kasneje začne rasti. Kakšno veselje in ugodje polagati roke in noge na skale! In se enakomerno dvigati! Noga le za trenutek stopi na majhne nerodne razčlembе, pa brez malodušnosti, se polagoma dviga na naslednjo višjo stopnjo, ki morda ni zanesljiva — in roka varno izbira prijeme ter dosega nove; telo se na ta način dviga iz prejšnjega položaja na višji. Božansko se zdi to marsikomu. Kdo naj bi stopal na kaj takega, kar ni trdno in o čemer ni gotovo, da se naslednji trenutek ne odkruši? Kako naj roka prijema za kaj nezanesljivega, o če-

mer ni popolnoma gotovo, da bo držalo! Že v lahkem ozemlju bi se marsikak laik tako povpraševal. Kjer ne gre drugače, mora še ostalo telo poprijeti in pomagati s trenjem in spretnim ravnoteženjem. V najrazličnejših položajih je telo v steni, plezalec — umetnik v telovadbi med nebom in zemljo, nad prepadom smrti. Pleza skozi poči in kamine z večno voljo priti na vrh. Volja, priti na vrh! Rešitev in ključ vseh plezarij! Priti na vrh in zmagati; zmagati občutek neizmerne tesnobe, ki v izpostavi in v težkem ozemlju lahko dovede do pogubnih kriz in z neomajno voljo premagati vse ovire, ki se stavijo na pot, dostikrat ne vedoč ali je nadaljna začrtana smer sploh preplezljiva — to zahteva popolnih telesnih in duševnih moči. V modernih plezalnih turah so bile izvedene tako težke stvari, da lahko trdimo: Plezanje na tej stopnji kot je danes, s temi težkimi, uspelimi plezalnimi turami je na meji tega, kar človek sploh zmore, tako telesno kakor tudi duševno. Močan je, kdor med življenjem in smrtjo, kjer drugi ob zavesti, da je smrt blizu, odpovedo, izvaža skoro nemogoče stvari z neomajno varnostjo. Tukaj je plezanje navadnemu športu najbližje pa spet najdalje, to je planinstvo, alpinizem, ki mu nekateri ali večina podtika prvuinstvo in sicer zgolj prvuinstvo. Morda je pri nekaterih tako plezanje res samo to; ti ne ljubijo gora. Prvuinstvo je površno; ti trenutki pa so globlji, mogoče najbolj tihi

in resni kar jih doživi človek. Dva filozofa bi imenoval za primer pravih planincev, plezalca Theodorja Wundta in našega dr. Klementa Juga. Jug! S kakšnimi sirovimi sredstvi je ta dobra, pristno romantična duša skušala prepiti in prebarvati čustva in srce, prikriti pred svetom čustvenega človeka z videzom in nazori hladnega razumarja in človeka volje! Sem in tja pa le šine iskrica in v njeni luči se pokaže skrita romantična narava filozofa. — Jugu je bil to višinski trenutek življenja, globok in resen, trenutek med življenjem in smrtjo. Plitvi ljudje se v takih slučajih tresejo ali pa prestanejo to brez doživetja. Ne ljubijo gora in njih plezalna strast se bo kmalu ohladila, če jih ne bo morda gnala že takoj ob začetku v najbolj dihyje stene in če se ne bodo ubili že v mladih letih.

To je plezanje. Res je mnogokje podobno navadnemu športu, podobno pravim, pa je vse višje, vse lepše, idealnejše. So trenutki v plezanju, kjer se načenjajo najgloblja vprašanja, ki gibljejo ljudi in pretresajo ta svet. Življenje in smrt — en most jih veže; bivanje in nebivanje — en most jih veže. V plezanju se kaže pravo prijateljstvo, odkrivajo zlati značaji, tu o vica, kjer se očiščujejo srca človeška, tu se goji zadnji mali zaklad naših dni, ubogi skromni modri cvet — romantika.

Visoko nad navadnim športom stoji samo zase plezanje in planinstvo sploh.

VANJUŠA:

NOCTURNO.

V kristalnih pravljicah je tiha noč zavalovala v nežni mesečini...
Nad blede mesto, nad goré v belini se lije v tisoč iskrah slap pojoč.
Kraj mene plaval je nocoj v tišini brezimni On... Glas blag in božajoč njegov je v mrtvo srce dahnil: »Moč«.

Zaplakal sem: »O zarje dvor v daljini!
O moč, o moč, polblazne boli sanje,
o trudnih, zapuščenih blodenj Krist,
o krik samot, ki solze hropem vanje!«
Zavrela burno kri iz temnih ran je v molitev strastno... da bi bil ves čist,
o, da bi zlat bil v božji roki kist!

IV. KOŠTIÁL:

DROBTINICE IZ ZGODOVINE BESED.

V. O »ponovnih posojilih«.

Ko so Nemci še govorili roupâri, loupâ, rûte, rîda, pûr(e), smo si od njih izposodili besede ropar, lopa, rut, rida, pura (v Ziljski dolini = kmet). Iz poznejše dobe pa, ko so že izgovarjali rouber ali rauber, läubel ali läublein, raut (v bavarskem in koroškem narečju), reide, pauer, so naše izposojenke ravbar, lajben, rovt, rajda, paver (na Koroškem) itd. Staronemško besedo loupâ, oz. loupea so prevzeli tudi Francozi (loge), od njih Lahji (loggja) in od teh šele notranjski Slovenci: loža = kolnica.

Iz germ. hus so napravili Slovenci his (v Beli Krajini = majhna lesena klet ali skedenj), pozneje hiža (v Slov. goricah in Prekmurju) in hiša; iz tega so Nemci zopet naredili Keische (= kočja) in ta izraz je prešel v slovenščino nazaj: kajža.

Iz stare germanščine¹ so si izposodili vsi slovanski narodi m y t o, kar pomeni v stari slovenščini mezdo, dobiček, v bolg. davek, v srbščini podkupnino, v češčini mitnico, v poljščini isto, a tudi ceno, v luž. srbšč. in izmrli polabščini plačilo, v ruščini carino, v slovenščini pomeni mito podkupnino (na vzhodu), najemnino in oderuštvo, mita pa na Dolenjskem, vzhodnem Štajerskem in v Prekmurju podkupnino. Pozneje² so si vzeli Slovenci iz stare gornje nemščine (mûta) izraz m u t a

(v koroškem Rožu = mitnica in mitnina, drugod = meljarina). Krajepisno ime M o t a (pri Radgoni in pri Ljutomeru; nemško ime Mautdorf kaže na mitnico) je dialektično namesto Muta. Ko so Nemci že govorili Maut, smo prevzeli besedo tretjič: Kajkavci in Korošci pravijo m a v t a (Gjalski piše malta) = mitnina.

Za pojem »goliti se, briti se, izgubljati perje ali dlako« imamo nekaj izrazov, ki smo si jih v različnih dobah izposodili, kakor pričajo soglasniki in samoglasniki teh izposojenk. Iz latinskega mutare je menda hrvaški m i t a r = ptič, ki izgublja perje. Ko so Nemci že prevzeli lat. glagol in iz njega napravili mûzzôn, smo si ga izposodili v obliki m i s i t i s e (na Štajerskem) in pozneje m u s a t i s e (na Dolenjskem). Polagoma so Nemci jeli izgovarjati dolgi u kot a u, torej mausen (in mausern). Iz te novonemške oblike je naš m a v s a t i in m a v ž a t i (na Gorenjskem in Koroškem). — Zanimivo zgodovino ima beseda k o m a t. Iz germanščine so vzeli vsi slovanski narodi izraz homotъ (sl. homót na vzhodnem Štajerskem.) Tega so si izposodili Nemci v 12. stoletju nazaj in ga pretvorili v komat (pozneje v kummet); Slovenci pa so prevzeli to besedo drugič: komat.

Rastlinsko ime l a v o r ni naravnost iz lat. laurus, marveč je iz italij. (milanskega) lavor. Sad so imenovali lat. lauri bacca, italij. lorbacca; iz tega je štaj. slov. l o r b e k in l o r b e g a. Nemci so prevedli lat. ime ploda z izrazom Lorbe(e)r; tega so prevzeli Slovenci: l o r b e r, tudi l o j b e r.

¹ V dobi, ko so prevzemali Slovani germanski in latinski dolgi u kot y (ü).

² V dobi, ko so prevzemali Slovani germanski in sploh tuji dolgi u kot u.

DELO najmlajših

M. BOHORČ:

OB SPOMINIH.

V tistih dneh, ko ni poznal človek človeka, ko je bila zemlja vsa krvava, ko so naši očetje in bratje padali v dolgih vrstah, sem nastopil svojo pot.

Prišel je takrat domov moj oče. Jaz sem bil majhen in on se mi je zdel silno velik. Saj je bil vojak! Zlezel sem mu na kolena in se igral z našitki na njegovi obleki. Mama je prinesla kave in še gorkega kruha in tisti dan je bilo veselo. Oče je zopet odšel in jaz in mamica sva ostala sama.

*

Zunaj je bil mraz, ulica je bila tiha in prazna. Ljudje so hodili mimo okna mrko, gledali so v tla kakor razbojniki.

V sobi je bilo toplo. Sedel sem materi na kolenih in v duhu gledal dolge vrste vojakov v blestečih oblekah, z ostrimi sabljami ponosno korakajoč. In spredaj je jezdil moj oče, večji in lepši od ostalih. Prišli so na travnik, tam so stali sovražniki, hlačke so se jim tresle, ko so videli mojega očeta in so pobegnili.

*

Blizu je bil božič...

Vstopil je pismonoša in oddal razglednico. Mati jo je pogledala in oči so se ji zasolzile. Tudi meni je bilo hudo, dasi nisem vedel za materino bolečino. Na razglednici je bila fotografirana mati in jaz in pod sliko je bil napis: »Ali poznaš ta dva obraza?« Na drugi strani je oče pisal mami: »Postavili so nas v prvo vrsto. Pričakujemo kmalu napada. Moli zame...«

To so bile besede mojega očeta. Takrat jih nisem razumel, a sedaj jih razumem.

*

»Mama, kdaj pride atek?«

»Kmalu bo prišel, le potrpi!«

Mama je to rekla z negotovim glasom. Morda je videla, da v cunjah, ves blaten in sestradan, leži ranjen v jarku. Kri mu teče iz roke in se meša z mastnim blatom na dnu jarka...

»Mama, ali ima vsak vojak v vojski konja?«

Mati se je zatopila v svoje misli, v peči je cvilil ogenj.

To je bil prvi dan pred božičem.

Tedaj je vstopil oče. Bled je bil, suh in bradat. Levo roko je nosil v povoju in obveza je bila krvava... Mama se je zdrznila, mene pa je zazebljo ob misli, da bi to mogel biti moj oče, in prvič sem zaslutil vojno.

*

Minila je zima, odšli smo s staro mamo na Planino. Pomlad je bila, oznanjali so jo zvončki, oznanjalo jo je solnce, oznanjala jo je kukavica, ki je pala med bukvami. Tla so bila blatna in razmočena, voda s travnikov si izbrala svojo strugo ob poti. Babica me je vzela v roke in njen obraz se je svetil v pomladanskem solncu. Mama je privzdignila oškropljeno krilo, čevlji so se ji udirali v blato.

»Jožek, kaj bi rad imel?« me je vprašala babica, ko je znova zapela kukavica čisto v naši bližini.

»Konja, takšnega, kot ga imajo vojaki!«

»Glej ga, kaj bi rad jahal? To ti bo fant, že zdaj bi rad konja.«

Mama se je nasmehnila.

»Zakaj ne! Saj danes je prvič slišal peti kukavico!«

»Srečo bo imel!«

Mama je tedaj še nekaj rekla, a jaz je nisem razumel.

Na hribčku za gozdom nas je pozdravila hiša. Na pragu je sedel ded in se grel na solncu. Pred hišo je bilo polno dreves, spodaj v dolini je sanjal potček, skrit v senci vrb. Onstran potčka se je tudi dvigal hrib, na njem je stal bela hiša in njena okna so meži-

kala oknom naše hiše. Zada se je belil brezov gozd in daleč za njim so temne smreke pazile na svoje varovanke.

To je bilo domovanje, po katerem hrepenim sedaj, ko sedim med zaprašenimi knjigami, tam zgoraj pa uka pastirček v senci brez.

ONJEGIN:

VEČER OB MORJU.

Večer ob morju... Zarje zlati vali
drhte poljubljajo azur neba,
razžarjeno skalovje lesketa
in v tihih vodah tajno se zrcali.
Ciprese vitkorasle ob obali
molče; le veter v njih vrhah igra
in na uho jim bajko šepeta

o burnih časih, ki so tod vihrali —
Trepeče misel... O. to mirno morje,
to divno morje — to je duša moja,
te mrzle skale — njeno so obzorje.
Braniki silni njenega pokoja,
ciprese — drobne misli — v njih ne orje
vihar več, blaznodivja sila tvoja!

VINKO V.:

TI.

Tvoje oči kot nežne lučke goré,
tvoje srce
so same otroške želje,

tvoja duša je
majhen, majhen oltar.
Moja pesem si ti,
ki se ne izpoje nikdar.

VINKO V.:

BERAČ.

S staro harfo na rami
je stopal počasi, molče.
Ustavil se tik je pred nami,
postavil je harfo pred se.
Udaril na tanke je strune,
kot da bi igral na srce.

A kmalu je pesem odbrenkal:
mordá, da prikri bi solzé.
Potem se je nizko priklonil
v zahvalo za vbogajme,
in s pesmijo nemo izginil.
Kam prosit gre, nihče ne vé.

IZTOK:

NA GOLGOTI.

Senca bolestna leži
v moji duši sanjavi.
V njej gledam trpeče telo
na Golgoti krvavi...
Kdo Ti razbičal je krotke oči,

kdo okrvavil Ti bele dlani,
kdo Ti prebodel je levo stran?
Pogled Njegov je v me vkopan
pa mi v dušo kriči:
Ti, ti!...

GAŠPER NEVIHTA:

PESEM.

Kot list jesenski bodeš zgnil,
ki padel je z obcestnega drevesa
in se ljudem je pod nogami zvil,
če niso prej ga uničila kolesa
voz težkih, ki drobne škripaje

gramoz, granit v pepel, ko ogenj premog v
saje.

Kot list jesenski bodeš zgnil,
ki močita ga dež, megla
in mrak ga skoraj bo pokrnil
in gosta, žalostna tema.

PROBNO BLAGO

LITERARNI POMENKI

Iztok: Tudi drugega Vašega pisma sem vesel. Kar vse pesmi mi ugajajo in jih bomo priobčili. Če ne pridejo v tej številki, pa prihodnje leto po vrsti. Kar lepo krepko naprej in ostanite »Mentorju« zvesti!

Leo: Tura »Čez Storžič« bi bila lepa in prav bi nam prišla, samo tako vsakdanje pušto ne bi smela biti podana. V klasični deželici Matija Kračmanovega bi morali biti že bolj sočni, bolj poetični! Kaj bi nam lahko vse povedali mimogrede, kramlajoč spotoma in ob razgledu o tem in onem! Tudi z Breznikom bi se morali bolje razumeti.

Tone Polianec: Ne rečem, pero Vam teže, a vendar je Vaša slika »V nedeljo popoldne« čudno prazna. Veste zakaj? Okvir ste pač oddali — slike pa ne. Samo rišete — dogodka pa ni. Mogoče se o priliki oglasite s čim boljšim?

Zvonko: Zadnji dve pesmi »Nocoj sem popotnik« in »Solnce tone« kažeta prav lep napredek. Jezik Vam je postal prožen in motiva sta res pesniška, ne tako vsakdanja, kot so bili oni v prejšnjih pošiljavah. Mogoče ju bomo priobčili, čeprav nekoliko skrčeni, kar jima ne bo škodovalo.

Stenka R.: »V svinčenih dneh« ni prave vezi med uvodno sliko in izvajanjem v drugi kitici, ki je sicer močna. »Večerna pesem« je boljša. Da Vas opogumimo, jo o priliki priobčimo.

M. Bohorič: Tudi Vas sem vesel. Sodeč po črtici »Iz davnine« — naslov bi kazalo spremeniti v »Spomin« ali kaj podobnega — pričakujem, da se boste še lepo razvili. »Zvonovi molče« mi prav tako ugaia, druga pa ne.

M. M. B. P.: »Večer nad Savo« je resda čedno pisan, a nič posebnega ni v njem, nič rebrnega. Tudi potopis mora imeti svojo vsebino! V »Mojem življenju« ste se pa razmahnili, da mi je kar všeč.

Ivo Podvaški: Z lanskim Pomenkarjem sva bila sicer prijatelja, a prebral si je tako nenadno delokrog, da ga nisem utegnil intervjuvati o njegovih mladih znancih, in zato ste mi, kakor mnogo drugih, — homo novus. Nič ne de. Vaše pismo mi je dovolj povedalo, v kakih razmerah živite. Poslane pesmi pričajo, da obvladate formo, ko ste »Pozabljene grobove« zapeli v sonetu, epsko »Hoc in signo...« pa v tercinah. Ta in še »Le poj...« mi izmed poslanih najbolj ugajata, dasi tudi drugi nista baš slabi. Eno je, kar jih kvari: zastarela, obrabljena dikcija. Berite sodobne naše pesnike

in skušajte sleherno doživetje svojstveno sočno podati! Saj se še kaj oglasite?

B. Slovan: Plodoviti ste in vse bi bilo v redu in prav, a tudi za Vas velja, kar sem povedal Podvaškemu v zadnjih vrstah! — Naročnina je poravnana za letos in še za polovico prihodnjega letnika 1930/31. Pozdravljeni!

Notranjec: To pot še nič.

Razdijevski: Prosite nas, da bi natisnili, ako se nam zdi vredno, Vašo »Srečo«, o kateri pravite: »Povestica je pomanjšana od neke druge povesti.« (!) Ne zdi se nam vredno, samo prvi stavek natisnemo: »Bil je mlad in neizkušen...«

Alena Trpotec: Pesem je dobra, samo vsebinsko me 2. verz v 3. kitici moti in še ona skepsa v končnem akordu.

Vsevolod Jaroslavskij: Priznati moram, izmed vseh, kar ste nam jih letos poslali, mi zadnja »Ti in jaz« še najbolj ugaja. Ne poje še, ne vznemirja, kakor bi morala, ker jo mestoma motijo vsakdanjosti, a vendar — napredek kažete. In to je že nekaj.

A. Tour: Sodim, da nam pošljete lahko kaj boljšega.

M. Krystszevskij: »Pomladansko« ste nam poslali, ki je nismo prav nič veseli po vsem, kar smo le letos na teh straneh povedali.

Slavinov: Nič. Dolga je še pot!

Leonid Tiščarov: »V spominsko knjigo« — svojemu namenu primerni verzi. Boljša je »Molitev« in Vam svetujem, da nadaljujete v tem pravcu.

Vanjuša: Izberemo! Zdi se mi, da greste v svoji patetičnosti predaleč in da ste zašli že v nekako maniro. Nikar!

Krže Iv., Ljubljana. Podali ste nam pesmico Temni se zaria... ki je pa ne bomo ocenjevali, ker ste zlorabili pri tem ime svojega sošolca in nam jo poslali pod njegovim imenom. In s takimi poštenjakoviči se pri Mentorju ne pomenkuemo ter nočemo imeti z njimi nobenega opravka. Povrhu ste pa odposlali pismo celo brez znamke: spet stvar, ki zasluži primerno »nehvalo«. Zbogom!

Nekaterim zamudnikom. Nekaj literarnih prispevkov smo prejeli prepozno, da bi jih mogli upoštevati še letos. Pisci naj potrpe. Vse bomo prereševali v prihodnjem letniku. Pošiljajte pridno tudi med počitnicami!

*

Leto se je zaobrnilo — do septembra se poslavljamo. Oddahnem se, kar mi, upam, pri-

voščite. Ni bilo, kakor sem si želel in pričakoval. Treh, štirih sem res vesel in jih ohranim v lepem spominu — drugi, no, — ut desint vires, tamen est laudanda voluntas. Sicer pa, če bi bil kdo užaljen in sodi o sebi

drugače, se tudi lahko latinski potolaži z onim: non iurare in verba magistri! — Saj veste — errare humanum in magister, ki Vam je govoril sine ira et studio ni izjema, da se ne bi mogel motiti ... Zdravstvujte!

KNJIGE IN ČASOPISI

Književno pismo.

Ivo, pišeš mi, da se boš lotil »Bratov Karamazovih«. Glej, rad bi Ti kaj napisal za uvod, a kako naj to storim v pismu — pa še o takem delu! Poslušaj, kako piše o njem Ljubov Dostojevskaja, hči pisateljeva, v svoji francosko pisani knjigi »Vie de Dostoïevsky par sa fille«: »Bratje Karamazovi«, ki veljajo po sodbi večine ocenjevalcev mojega očeta za njegov najboljši roman, pripadajo tistim delom, ki jih vsak pisatelj nosi v svojem srcu, o katerih premišljuje dolga leta ter jih odlašajo za pozneje, ko bo dosegel popolnost svoje pisateljske umetnosti. Dvomim, da si je moj oče tedaj čimisljal, da je dosegel najvišjo stopnjo talenta; preveč strog sodnik si je bil, da bi tako mislil. Toda v podzavesti je čutil, da ne bo več dolgo živel. »To bo moj poslednji roman«, je pripovedoval svojim pisateljem, ko jim je oznanjal svojo namero, da začne pisati »Brate Karamazove«.

Na pot Ti dam še izvrstno knjigo francoskega pisatelja Andrea Gidea: »Dostoïevsky«, ki Ti bo služila bolj kot vsaka moja beseda za uvod v gledanje in snovanje velikega duha, ki nam je dal eno najpomembnejših knjig svetovnega slovstva — »Brate Karamazove« — pa srečno!

*

Ne bi Te rad motil z drugimi knjigami pri čitanju Dostojevskega. A to priliko hočem porabiti, da Te mimogrede nekoliko vpeljem v drugo področje književnosti, ki bo gotovo — ker je dandanašnji prišlo precej v modo — prej ali slej začelo zanimati tudi Tebe: življenjepisni roman.

Življenjepisni roman je prav za prav vsak roman — in marsikateri junak iz romana je žel po svetu mnogo več slave in zbudil veliko več zanimanja kot marsikateri »veliki mož«. A življenjepisni roman, ki je prišel v modo, si jemlje za predmet obravnavo baš »velikega« človeka, bodisi zgodovinsko ali kulturno ali umetnostno pomembnega. Naš čas je kleptuljast in ima najrajši tistega, ki mu da možnost, da skozi luknjico v ključavnici pokuka v intimnost zasebnega življenja kakšnega gospoda, ki je postal že skoraj stereotipen v svoji slavi, ter mu odkrije kajpada poleg njegovih vrlin tudi njegove slabosti. Nekako poželenje po razrušitvi malikov tiči v tem nagnjenju našega časa. Življenjepis v obliki romana prav za prav ni nova iznajdba — a na novo je baš sedaj spet vzcvetel. Velika je bila pravda,

če smemo smatrati tak roman za umetnino, in André Maurois, ki je eden najbolj čislanih biografov našega časa je ta problem v vsej svoji obširnosti obdelal v knjigi »Aspects de la biographie«. Tu dokazuje, da je življenjepisni roman prav tako upravičen do naziva »umetniško delo«, kakor sleherno drugo leposlovno delo. Na kraju se seveda izkaže, da more le umetnik ustvariti umetnino — in sicer s tisto posebno nadarjenostjo, ki mu jo je ljubi Bog poklonil — in da, če te nima, tudi obdelava najzanimivejšega modela drugega ne bo kot slabo (morda le znanstveno porabno) pismarstvo.

Prav za prav je Romain Rolland, ki je v desetih zvezkih opisal v obliki romana Beethovno življenje pod naslovom »Jean Cristophe«, prvi vidnejši pisatelj novejšega časa, ki se je na zapadu lotil biografskega romana — da o Rusu Merežkovskem ne govorim, ki je s svojim »Leonardo da Vinci« že pred dolgim časom dosegel velikanski uspeh... seveda, njegovega »Napoleona«, ki mu ni moči odrekati obilo zanimivosti, in ki je šele pred kratkim izšel, ne moreš več primerjati s prvim...

Prej navedeni André Maurois je doslej izdal tri življenjepise, ki so naravnost vzorni tako s historičnega vidika, kakor kot leposlovne umetnine trajne vrednosti: »Ariel ou le vie de Shelley«, »Disraeli« ter »Byron« (v dveh zvezkih). Značilno je dejstvo, da se je Maurois vglobil v angleški svet ter — kar je pri rojenem Francozu sicer redkost — da proslavlja v svojih delih izključno le angleške moze.

Mislím, da nisem v veliki zmoti, če rečem, da se je Maurois inspiriral ob Lyttonu Stracheyu, ki je med Angleži danes najznamenitejši biograf — in da je vprav Strachey v njem zbudil smisel za angleško življenje. Ves svet pozna Stracheyev biografski roman »Queen Victoria«, v katerem je umetnik po božji volji ponazoril znamenito »viktoriansko dobo« angleškega kraljestva, z mojstrskim opisom življenja kraljice Viktorije, po kateri nosi ta doba svoje ime. V visoki ceni je tudi Stracheyev spis »Elizabeth and Essex« — v katerem spoznamo v najbolj značilnih potezah drugo znamenito dobo iz angleške zgodovine, »elizabetinsko«, ter seveda še prav posebno kraljico Elizabeto samo in njenega vojvodo Essex. Obe Stracheyevi knjigi sta izšli tudi v nemškem prevodu.

A nepregledna je vrsta — tudi dobrih — življenjepisov. Naštejem Ti jih še nekaj kar

na slepo srečo: Jakob Wassermann je nedavno objavil svojo knjigo: »Cristoph Columbus, der Don Quichote des Ozeans«, Ramon Fernandez (to ime si zapomni: Fernandez je eden najbolj sposobnih modernih francoskih slovstvenih kritikov in esejistov, zlasti je zanimiva njegova obširna razprava »De la personnalité«) je napisal vrlo zanimiv življenjepis »Molière«, in sicer na temelju njegovih komedij; krasno je napisal François Porché »La vie douloureuse de Charles Baudelaire«.

Ce Te bo kdaj zanimalo, Ti rad postrežem še z lepo vrsto podobnih knjig. Omeniti pa moram že pri tej priliki ime Emilia Ludwig. Ta je napisal že toliko in tako različnih življenjepisov, da mu skoraj ne moreš verjeti, da bi jih bil sam naredil — v poslednjem letu dni je izdal kar tri knjige, katerih vsaka obsega čez šeststo velikih strani... (Pravijo, da ima celo pisarno, ki nabira podatke in sestavlja gradivo, on le pregleduje in ureja... večkrat brez velikega kriterija in so ga zlasti znanstveniki že ostro napadali.) A brez dvoma je med njegovimi prvimi spisi nekaj zelo dobrih, tako Napoleonov življenjepis in življenjepis cesarja Viljema.

Ce vzamemo manjše pisanja življenjepisov z njene najgloblje, resne strani, moremo spoznati sledeče: potlej, ko so se napravile legende okoli znamenitih osebnosti ter obrasla njih življenja in dejanja kakor bršljin s svojimi lepimi, a ne vselej utemeljenimi ornamenti, se je nenadoma pojavil odpor tako mistificiranega intelekta. Iz razumskega ven se je takoj rodil sodobni življenjepisni roman, in smoter mu je bil, da vzpostavi resničnost ter vrzeli izpolni z logičnimi, dasi izmišljenimi zaključki. Hrepenenje po verodostojnosti, po resničnosti se zrcali v tem početju.

In to hrepenenje, Ivo, je tudi glavna gonilna sila vse novejšje svetovne literature. A tu je že zopet priložnost, da se spustim v nov tok... pustiva to rajši.

Vesel sem veselja, ki si ga imel s Pregljem. Jeli, da je čitanja vreden?

A ne pozabi pri vseh teh lepih stvarih na Tvoje šolske bukve, da Te bodo doma ob koncu šolskega leta tudi kaj veseli.

Piši kaj! — in bodi mi od srca pozdravljen!

Tvoj

s. š.

M. Bajuk: Vodnik po ljubljanskih pokopališčih. Jugoslovanska knjigarna, Ljubljana. 1930. Cena Din 8.—. — Gotovo je že marsikdo izmed Mentorjevih bralcev slišal, da presojajo mnogi kulturo kakega kraja po njegovih pokopališčih: lepo oskrbovani grobovi ne kažejo samo neke stopnje gmotnega blagostanja, ampak so tudi znak hvaležnosti in ljubezni do ranjkih. O hvaležnosti pa pravi znani pedagog Foerster, da je to največja krepost.

Lepi spomeniki na pokopališčih kažejo tudi zmisel naroda za umetnost. Znana so v tem oziru pokopališča po Italiji (n. pr. v Genui).

Nikakor nočemo trditi, da so pokopališča edino merilo kulture; ne, taka trditev bi bila hudo pretirana. Do neke mere pa bo gotovo pravilno to mnenje, da narod, ki ne izkazuje pietete mrtvim, tudi sicer ni bogve kako kulturn, in da slabo oskrbovana pokopališča res ne delajo časti nobeni župniji. Zato nas prav zanima vprašanje, kako je s pokopališči po Sloveniji: ali so priča naše kulture, ali pa nas tožijo pred kulturnim svetom? Kako je predvsem s pokopališčem v slovenski prestolnici, v Ljubljani? Kakor v marsičem, tako je tudi v tem oziru Ljubljana nekako merilo, iz katerega lahko sklepamo na deželo.

No, kar se tiče Ljubljane, lahko mirno rečemo: pokopališče pri Sv. Križu dela Ljubljani — čast! Pojdi tja katerikoli mesec od pomladi do jeseni, pa boš našel na premnogh grobovih tako obilico lepo negovanih cvetic, da se boš čudil. Grobovi tudi niso osamljeni, ampak vsak dan romajo tja ob količjak ugodnem vremenu sorodniki in znanci umrlih.

Zato ti ne bo dolgčas, če tudi ti nameriš včasih korak na ljubljansko pokopališče. Za dijaka je ta pot vabljiva tudi v drugem oziru: na ljubljanskem pokopališču počiva večina slovenskih kulturnih delavcev, ki jih dijak spoznava v šoli. Tam počivajo naši pripovedniki Jurčič, Detela, Maselj, Pajkova, Pugelj, Prelesnik i. dr., pesniki Aškerc, Levstik, Vodnik, zgodovinarji Gruden, Kos, Stare, slovničarji Metelko, Kopitar, Skrabec; tu je pokopan Langus, ki je slikal Primičevo Julijo, tu sem je zahajal Prešeren na Copov grob; tu počivajo mirno drug poleg drugega politiki: Sustersič, Zerjav, Bleiweis, Evg. Lampe; tu počivajo skladatelji (Parma, Rihar), gledališki igralci (Verovšek) — kdo bi naštel vse, ki so se tu naselili, okoli Kreka, ki dominira sredi med njimi s svojim orjaškim spomenikom, enako daleč vsem, ki so se trudili za naš narod!

Velik nedostatek, ki ga je občutil vsak obiskovalec Sv. Krištofa in Sv. Križa, je bil pa ta, da je bilo doslej posamezne grobove težko najti. Zato pozdravljamo drobno knjižico Vodnik po ljubljanskih pokopališčih, ki jo lahko vsakdo vtakne v žep, ko gre na pokopališče. V njej najdete načrt pokopališča pri Sv. Krištofu in pri Sv. Križu, zraven pa lepo po vrsti naštetih 170 spomenikov. Kazalo ti omogoča, da najdeš z lahkoto vsak grob količjak pomembnejše osebnosti. Škoda je pri tem samo, da je po tiskovnem pogrešku, nastalem pri lomljenju tiska, izpadlo ime Jos. Stritarja, ki je pokopan v pisateljski grobnici pri Sv. Krištofu.

Narodna zavednost in kulturnost ljubljanskega dijaka višjih razredov se bo precej zanesljivo lahko merila po tem, ali si je ob

vodstvu tega doslej edinega Vodnika ogledal grobove, ki krijejo može, ki so iz slovenskega naroda napravili to, kar danes je!

Poleg »Vodnika po ljubljanskih pokopališčih« je prejel in priporoča uredništvo še knjigo Brackel: *Cirkuški otrok*. Roman. Ljudska knjižnica 35. zvezek. V Ljubljani, 1929. Založila Jugoslovanska knjigarna. Str.

DIJAŠKI ŠAH

(Urejuje Bogo Pleničar.)

III. KONČNE IGRE.

4. Oba skakača proti kralju.

Končnica v tej poziciji je običajno remis, razen če se sovražnikov kralj ne pusti dovesti v kak kot deske in če se pravilno igra s skakači. Če bi bil n. pr. črni kralj na h8, beli na g6 in bela skakača na d6 in e4, bi sledilo:

- 1.) Kg6—h6 Kh8—g8
- 2.) Sc4—f6+

in če bi sedaj črni pogrešno igral n. pr.

- 2.) — — — Kg8—h8

bi beli v naslednji potezi matiral črnega z.

- 3.) Sd6—f7 šah mat.

Zato igra črni v 2. potezi pravilno Kg8—f8 in igra ostane remis.

Če bi imel pri poziciji: Beli kralj h6, bela skakača e6 in g4, črni kralj na h8, črni še enega pešca na polju e7, tedaj ga beli lahko matira na sledeči način:

- 1.) Kh6—g6 Kh8—g8
- 2.) Sg4—h6+ Kg8—h8
- 3.) Se6—d8 e7—e6
- 4.) Sd8—f7 mat.

Ali v poziciji: Beli: Kg3, Se4 in Sh2. Črni: Kg1 in pešec h3,

se končnica razvije tako:

- 1.) Se4—f6 Kg1—h1
- 2.) Kg3—f2
- 3.) Sf6—g4+ Kh1×h2
- 4.) Kf2—f1 Kh2—h1
- 5.) Sg4—f2 mat. h3—h2

Beli je črnega v 2. potezi zapeljal in mu namenoma podstavil skakača h2 ter se okoristil s pozicijo črnega kralja.

Še en primer v poziciji: Beli: Kd2, Sa3 in Sb1, Črni: Ka1 in pešec b2.

- 1.) Kd2—c3 Ka1—a2
- 2.) Kc3—b4 Ka2—a1
- 3.) Kb4—a4 Ka1—a2
- 4.) Sb1—c3+ Ka2—a1
- 5.) Sa3—c2 mat.

Celo z enim samim skakačem matira beli črnega, če ima slednji enega pešca, n. pr. v tej-le poziciji: Beli: Kf1, Se2. Črni: Kh1, pešec h3.

- 1.) Se2—g3+ Kh1—h2
- 2.) Sg3—f5 Kh2—h1

223. Cena vezani knjigi 42 Din, brošir. 28 dinarjev.

Nekoliko sentimentalno branje za ženske. Nemški svet.

Obenem opozarjamo ponovno na Deledine Novele iz življenja na Sardiniji. Knjigo (Lj. knjižn. 33. zv., broš. Din 30, vez. Din 42) smo oznanili v št. 7 na str. 177.

3.) Kf1—f2 Kh1—h2

4.) Sf5—e3 Kh2—h1

5.) Se3—f1 h3—h2

6.) Sf1—g3 mat.

Če bi bil n. pr. črni prvi na potezi, bi ostala igra remis.

(Nadaljevanje v prihodnjem letniku.)

Aleksander Alekhine.

Sodobni svetovni vele mojster Aleksander Alekhine (Aljechin) se je rodil 19. oktobra 1892 v Moskvi. S 16. letom si je že pridobil naslov šahovskega mojstra in se je od tedaj udeležil vseh ruskih glavnih turnirjev v Petrogradu ter dosegel v mednarodnem mojstrskem turnirju leta 1909. prvo mesto. Že pred svetovno vojno se je kljub svoji mladosti uspešno udeleževal večjih turnirjev, od katerih omenjamo turnir v Mannheimu leta 1914, ki so ga prekinili radi izbruha vojne.

Od ruske revolucije dalje je živel v Parizu, kjer je dokončal juridične študije in se z velikimi uspehi obenem udejstvoval v šahovskem življenju. Njegovi največji turnirski uspehi so prva mesta v Budimpešti leta 1921, v Haagu 1921, v Karlovih varih 1923 (obenem z Bogoljubovim in Maroczyjem), v Baden-Badenu 1925, Kecskemetu 1927, San Remu 1930, dalje druga mesta v Pistyani 1922, v Londonu 1922 (za Capablanco), na Semmeringu 1926 in v New Yorku 1927 (za Capablanco). Radi teh uspehov ga je šahovski svet smatral že davno za svetovnega prvaka, dasi je ta naslov nosil še vedno Capablanca. Dolgo pričakovani match za svetovno prvenstvo se je na iniciativo »Club Argentino de Ajedrez« vršil leta 1927. v Buenos Aires in končal z zmago Alekhina 6:3.

O načinu Alekhinove igre prevladujejo različna naziranja zato, ker njegovi šahovski uspehi ne izvirajo iz navadnega umetniškega talenta, ampak je to pripisati njegovi visoki inteligenci, delu in veselju do šaha. Ko je pričel že kot deček, so vsi občudovali njegovo bogato fantazijo in njegove ognjevite sile za napadanje. In veselje do igre ga je privedlo na vrhunec šahovske umetnosti.

O ostalih sodobnih vele mojstrih bomo spregovorili prihodnje leto po vrsti: Capablanca, Niemcovič, Rubinstein, Bogoljubov, Maroczy, Marschall, Spielmann itd.

13. partija.

(Igrana na mednarodnem šah. turnirju v Nizzi 1930.)

Beli: Colle. Črni: O' Hanlon

- 1.) d2—d4 d7—d5
 2.) Sg1—f3 Sg8—f6
 3.) e2—e3 c7—c5
 4.) c2—c3 e7—e6
 5.) Lf1—d3 Lf8—d6
 6.) Sb1—d2 Sb8—d7
 7.) o—o o—o
 8.) Tf1—e1 Tf8—e8
 9.) e3—e4 d5×e4
 10.) Sd2×e4 Sf6×e4
 11.) Ld3×e4 c5×d4?

Črni se prav nič ne zmeni za obrambo svojega kralja in bo takoj kaznovan.

12.) Le4×h7+! — — —

Krasna žrtev, ki prinese belemu jako ugodno stališče.

12.) — — — Kg8×h7

13.) Sf3—g5+ Kh7—g6

14.) h2—h4!

Preti h5+, črni nima rešitve.

14.) — — — Te8—h8

15.) Te1×e6+!! — — —

Zopet odlična žrtev brez primerel

15.) — — — f7—f6

16.) h4—h5+! — — —

Elegantno igrano! Po T×h5 sledi lep mat v dveh potezah, namreč 17.) Dd3+, Kh6; 18.) Dh7 šah mat, ali še bolj prozaično 18.) Sf7 šah mat.

16.) — — — Kg6—h6

17.) Te6×d6! Dd8—a5

Kar pa še sedaj pride, je samo obup!

18.) Sg5—f7+ Kh6—h7

19.) Sf7—g5+ Kh7—g8

20.) Dd1—b3+ in črni se preda.

Partije od Colle-ja so zelo poučne in za služijo priznanje.

Šahovske novosti.

Bliža se mrtva šahovska sezija in — dijaške počitnice. Največja poletna šahovska prireditelj bo kongres svetovne šahovske zveze v Hamburgu, ki se bo vršil od 17. do 27. julija 1930. Udeležbo so prijavile deseterdeležbe držav: Anglija, Danska, Avstrija, Nemčija, Lettland in Holandska. Pričakuje se pa z gotovostjo, da se bodo prijavile še Švedska, Norveška, Mehika in Švica. Ni izključena udeležba tudi sledečih držav: Ogrske, Romunije, Italije, Francoske, Španske, Belgije in tudi Jugoslavija ne bo izostala po svojih zastopniki iz Jugoslov. šah. zveze.

Nizza: Izredno nagrado za najlepšo partijo na letošnjem mednarodnem mojstrskem turnirju si delita dr. Seitz in Reilly.

Amsterdam. Po svetovnem matchu proti dr. Aljechinu in Bogoljubovu se pričakuje, da

nastopi Holandec dr. Euwe proti bivšemu svetovnemu mojstru in sicer, kakor poročajo časopisi okoli letošnjih božičnih praznikov. Manjka samo še finančne podlage.

Dunaj - Budimpešta. Avstrijska šahovska zveza je pozvala Ogrsko na veliko medmestno tekmo na 30 deskah. Budimpešta je pristala in se bo radi tega vršila tekma o binkoštih na Dunaju.

Carlo Salviali, vele mojster stare italijanske šahovske šole, je 29. januarja 1930 umrl v 81. letu starosti. Udeleževal se je mnogo v šahovski literaturi.

Šahovski pomenki.

R. Koren, Šoštanj. Vukovićev šahovski glasnik, kolikor je nam znano, ne izhaja več. Ako bo kaka številka spet izšla, bomo poročali. O Jug. šahovski zvezi bomo poročali jeseni.

F. Palme, Vevče. Problema, kakor ste ju zastavili, sta sicer dobra, vendar so za rešitev možne še različne druge inačice, zato ju še ne moremo priobčiti. Vadite se pridno.

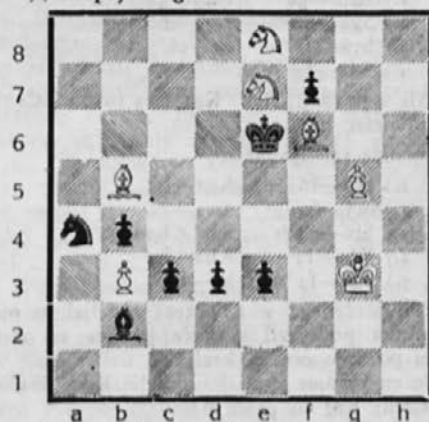
J. Rotar, Št. Vid. Pri problemu, ki ste ga poslali, ni možna samo rešitev, kakor ste si jo Vi zamislili, ampak še več drugih, zato še ni zrel za priobčitev. Morda kaj drugega?

Problem štev. 14.

(Bogdan Pušenjak, Maribor.)

Beli: Kg3, Se7, Se8, Lb5, Lf6, pešca b3, g5; skupaj 7 figur.

Črni: Ke6, Sa4, Lb2, pešci: b4, c3, d3, e3 in f7; skupaj 8 figur.



Mat v treh potezah.

Rešitev problema štev. 12.

- 1.) Kb5—c4 Te1×c4+
 2.) Kc4×d3 itd.

ali

- 1.) Kb5—c4 Te1—c1
 2.) Sb4—c2 itd.

Pravilno so rešili: Franc Modrinjak, Maribor in dijaki v Veržetu.

Rešitev problemov štev. 13 in 14 prihodnje leto.

NABIRALEC.

Letalske znamke.

Te znamke nam kažejo zgodovino in razvoj aeronavtik. Take vrste znamk ima mnogo v prometu Amerika, pa tudi Anglija in Nizozemska ne zaostajata za njo. Danes si oglejmo samo ameriške »zračne« znamke. Znamko št. 1 so izdale Združene države l. 1918. Takrat je namreč prvič preletel aeroplan progo iz New Yorka do San Franciska. Znamko št. 2 so izdale Združene države predlanski v spomin letalske konference, ki se je vršila od 12. do 15. decembra 1928 v Washingtonu. V desnem kotu vidite znamenito »White House« (Bela hiša), iz katere se prav za prav vodi svetovna politika. V levem kotu pa vidite obzlik, ki pomeni morda »State of liberty« pred New Yorkom. Letalo, ki ga vidite na tej znamki je najstarejše. Zgradila sta ga brata Wright. Najmodernejšega tipa (Fokker) je pa Lindberghovo letalo na prihodnji znamki (št. 3). Na ta način so Amerikanci proslavili zmago nad Atlantskim oceanom.

Zadnjo vrsto znamk (št. 4) je izdala Amerika lansko leto. Tu že lahko vidimo, da je aeroplan zmagal nad vsemi prometnimi sredstvi.

Poleg severnoameriških znamk so zanimive tudi brazilske. Te nam pa slikajo začetek in konec brazilskega letalca Santos Dumont-a, ki ima velike zasluge za razvoj letalstva. Na znamki št. 5 vidite Eiffelov stolp v Parizu in zrakoplov, ki kroži okrog njega. Dne 10. okt. 1901 je namreč Dumont prvi obkrožil Eiffelov stolp. To aviatično turo je poskusilo pred njim že mnogo letalcev, toda vsi so se ponesrečili. Naslednje leto je zgradil isti letalec drug zrakoplov, ki se je dal že nekoliko voditi. Ko je pa poskušal 4 leta kasneje aeroplan kot ga vidite na znamki št. 7, se je smrtno ponesrečil in zdelo se je, da je letalstvu usoda zapečaten.

Poleg Združenih držav in Brazilije je izdala tudi Mehika letalske znamke. Tu priobčujemo (št. 8) samo ono, ki jo je izdala lansko leto v spomin letalskega tedna (Semana de

aviacion). Slika predstavlja slavno mesto Mehiko, v levem kotu vidite znamenito katedralo, ki stoji na istem prostoru kot je stal prej tempelj Aztekov.



Le spomnite se starih znamk, na katerih so naslikane ladje, in kasnejših z lokomotivami in avtomobili. Morda dobimo sčasoma še radio-znamke.

Znamko št. 9 je izdala pretekli mesec Čehoslovaška v spomin 80-letnice prezidenta T. G. Masaryka. Izmed svojih fotografij je sam Masaryk izbral to sliko za znamko.

ZA DOBRO VOLJO

GASPER NEVIHTA:

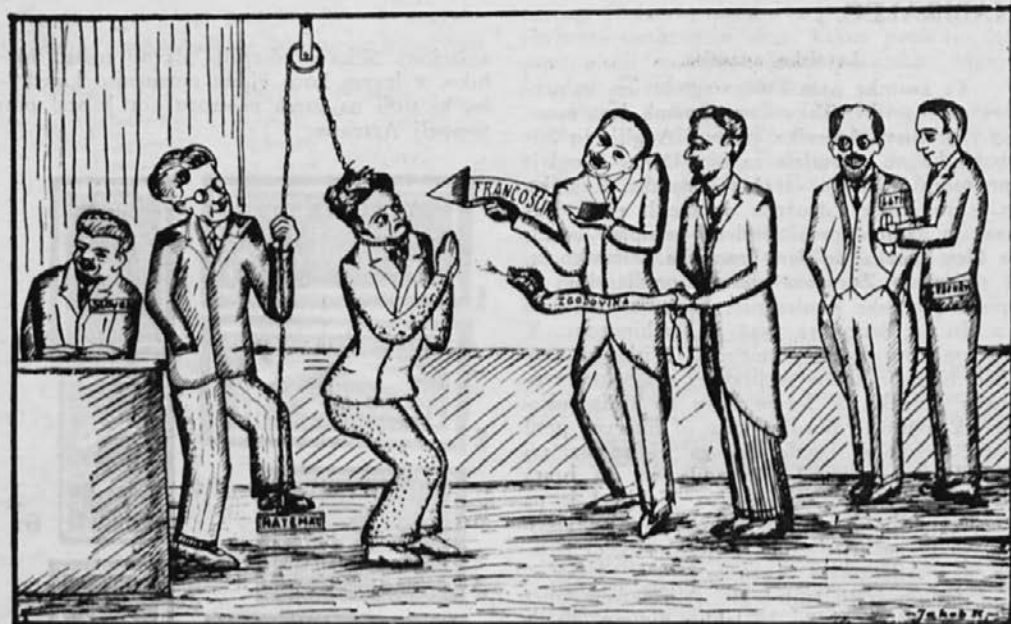
GLEJ, NA REPU JI VIHRA...

Glej, na repu ji vihra
zlomljeno pero,
sama, tiha in temna,
kam hitiš tako.

Kaj pomeni ti v očeh
zagonetni soj,
na večernih potih teh,
kak je v tebi boj?

Kakor da je mimo šla
splašena kokoš,
sama, tiha in temna,
ranjena kokoš.

(Prosto po Zupančiču.)



O maturi se mu sanja. (Risal K. Jakob.)

UGANKE

Rešitev ugank v 8. številki.

Križaljka. Vodoravno: 1. Novo mesto, 2. Amerika, 3. Indiana, 4. aneroid, 5. Rjavina, 6. esperanto.

Navpično: 3. Ida, 5. resa, 7. Soča, 8. Kobe, 9. Besi, 10. Stoa, 11. Man, 12. roi, 13. Kan, 14. dve, 15. Azo, 16. ajd, 17. noj, 18. rov, 19. ion, 20. Ares, 21. Iran, 22. avto.

Črkovnica. Pes, ki ne laja, globoko zobe zasaja.

Prav so rešili: V Celju: Bevc Rih., Majcen Brand., Grobelnik J., Zalokar Srečko, Cigoj Jank., Šusterič Boj. v Zalcu, Mestrov Zv., Reich Avg. in Peterman Jože; v Kočevju: Vetrovec Jos., Zose Jože in Ecker Burgh.; v Ljubljani: Fr. Štrukelj; v Mariboru: Fr. Modrinjak, Sedej Ant. in Abl Oton; v Novem mestu: Kapš Stanko, Romih Marj. in Beličič Vinko; v Ptuj: Šafranko Ant. in Obrar Mart.; v Studencih pri M.: Jug Franjo; v Veržej: Rovar Ivan, Arnshek Franjo in Jan Lovro.

Nagrado je dobil Lovro Jan v Veržej.

M. O., Ptuj. »Vžigalice« porabim.

B. E., Kočevje. »Spomenik« ima nekaj napak, n. pr. nasprotno od »vstop« ni »istop«, ampak »izstop«. Ker ima pa ta beseda 6 črk namesto 5, bi bilo treba poiskati drugo primerno besedo in seveda — vso uganko predelati. — »Pravokotnik« je dober.

Bucc, Kočevje. Nekatere stvari bom uporabil prihodnje leto.

Ljubislava, Ribnica. Uganke morajo biti pisane s črnilom, ne s svinčnikom. Vsaka uganaka mora imeti svoj naslov in mora biti napisana na posebnem listu. Risane uganke morajo biti risane s tušem. Vkljub tem napakam, ki si jih napravila, mi prvi dve tako ugajata, da ju bom ob priliki priobčil.

V. S., Novo mesto. Obe poslani uganki dobri.

Necev, Kočevje. Posetnice so dobre, le škoda, da so vse na enem listu papirja. Kadar bom hotel katero priobčiti, jo bom moral prepisati. V prihodnje napiši vsako uganko na poseben list!

ran. Porabim ob priliki.

Sonja, Ribnica. Dobra.

L. J., Veržej. Uganke v verzih bi nam bile všeč; toda morale bi biti brezhibne. Apostrof je že Stritar preginal iz slovenske pesmi, zato ga ne kaže v »Mentorju« zopet uvajati — tudi v uganki ne.

L. J., Ribnica. »Črkovnico« (jaz sem ji dal naslov »spomenik«) bom ob priliki priobčil. — »Računska naloga« pa menda ni izvirna in tudi ni napisana na posebnem listu; torej: ne!

Miroslav Gorski, Novo mesto. Poslane uganke bi mi večinoma ugajale, dasi bi bilo treba nekatere malo popraviti; toda napisane so vse na enem listu papirja. Če bi hotel katero uporabiti, bi jo moral prepisati, za to pa ni vedno dovolj časa.

Jože Kočevski. »Spomenika« bom ob priliki porabil.

GLASOVANJE O MENTORJU.

V želji, da ostane v kar najožjem stiku z naročniki lista in da ustreza, kar je le možno, njihovim željam glede vsebine, razpisuje s tem uredništvo Mentorja posebno glasovanje. Objavljamo pet vprašanj in prosimo, naj bi nanje odgovoril vsak, prav vsak bravec lista, in sicer do 15. junija t. l. Odgovori naj bodo prav kratki (in naj si slede po objavljenem vrstnem redu), tako da bo možno na vsa vprašanja odgovoriti na navadni dopisnici, n. pr.: Ad 1. Da; Ad 2. Bolj realen, primeren za nižje razrede; Ad 3. Šah, Pomenki. Želim še Ročna dela itd. Več enakih odgovorov je možno poslati skupaj kot en odgovor, pripisati je pa treba imena ali vsaj število glasovalcev. To velja posebno za poverjenike. Kdor bi želel svetovati še kaj izven teh vprašanj, naj stori to v pripisu ob koncu vseh odgovorov. Uredništvo bo hvaležno za vsak dober nasvet.

Vprašanja se glase:

1. Ali Ti je letošnja uvodna povest (Mož gozda) ugajala?
2. Ali naj bo Mentor bolj realen (tehnika, iznajdbe, matematika, šport itd.) ali bolj literaren v najširšem pomenu (leposlovje, potopis, življenjepisi, tudi načelna in vzgojna ter stanovska vprašanja)?
3. Kaj Ti je pri »Drobnem blagu« najboljši ugajalo in česa si pogrešal?
4. Ali naj bi se obseg »Dela najmlajših« povečal?
5. Ali si pripravljen plačevati zvišano naročnino Din 40.— za dijake, Din 50.— za druge, ako se obseg lista poveča od sedanjih 24 na 32 strani pri številki?

Tako! Upamo, da bode vsi odgovorili!

RAZPIS NAGRAD.

Uredništvo Mentorja razpisuje štiri nagrade za ustrezajoče dijaške prispevke, in sicer:

Din 50 za najboljšo lirično ali epično pesem;

Din 50 za najboljšo povestico ali črtico;

Din 50 za najboljši potopis ali opis (izlet, ekskurzija itd.);

Din 50 za najboljšo humoristično risbo ali sliko, primerno za objavo v Mentorju.

Doneski se pošiljajo na uredništvo Mentorja, Ljubljana, Gradišče 4. Rok do 1. septembra t. l. Rokopisi naj bodo označeni s pripombo: Za nagrado. Svoj naslov naj pisci prilagajo v posebni zaprti kuverti.

Nagrajeni doneski bodo priobčeni prihodnje leto v Mentorju. Tekmovati smejo samo dijaki in dijakinje.

Zadnje čase je uredništvo od več strani dobilo zatrdilo, da je med našim dijaštvom zanimanje za literaturo mnogo večje, kakor splošno mislimo. Pričakujemo zato, da bo za te razne nagrade tekmovalo prav mnogo dijakov.

Glede potopisov in opisov še to: Dijaki, kdor le more, naj gre o počitnicah na Koroško ali Primorsko in naj nam potem opiše svoje doživljanje! Vidite, to je naša zemlja, na katero ne smemo nikoli pozabiti, posebno pa bi se moral zanj zanimati vsak dijak, ki ima še vse življenje pred sabo. Pri tem pa opozarjamo, da ne gre potovati kar tako na slepo srečo. Na vsako potovanje se je treba dobro pripraviti: prebrati je treba že doma vse spise o dogodkih, ljudeh in krajih, koder nameravaš hoditi, ali pa se o tem poučiti na kak drug način. Na potu pa zapisnik v roke in beležiti, in ko si doma, spet študirati: samo tako bo nastal spis, v katerem bodo kraji in ljudje res zaživel.

Pravega življenja v potopise! In ozirati se na vse, kar je za kraj značilno: ljudje, njih delo, obrt, živalstvo, rastlinstvo, zgodovina itd. In če le mogoče kake prizore prikazati v sliki!

Radi risb (slik) za nagrado pripominjamo, da se morejo nanašati tudi na karkoli izven dijaškega življenja, le za naš list morajo biti primerne. Pa sočne!

RAZPIS ZA ZUNANJO OPREMO MENTORJA.

Uredništvo Mentorja razpisuje nagrado 100 Din za najboljšo opremo lista v prihodnjem letu. Potrebuje se:

1. Naslovna stran;
2. Glava na prvi strani, kakor doslej;
3. Glavi za Delo najmlajših in za Drobno blago;
4. Ev. druge risbe, ki bi jih avtor načrta želel imeti v listu.

Velikost lista ostane nespremenjena. Risbe je treba izvršiti v povečanem merilu. Zamislek opreme je prepuščen popolnoma avtorju. (Naslovna stran brez slike, kakor prejšnja leta, ali z menjajočo se sliko, kakor letos, ali z isto sliko vse leto, z vsebino ali brez nje itd.)

Načrti naj se pošiljajo na uredništvo Mentorja do 1. avg. t. l.

RAZPREDELNICA NAROČNIKOV v šol. letu 1929/30.

Po poklicu	Slovenija	Ostala Jugoslavija	Inozemstvo	Skupaj
Dijaki	1293	10	49	1352
Profesorji in učitelji	70	3	2	75
Duhovniki	227	4	23	254
Drugi stanovi	128	9	4	141
Zavodi, organizacije, zamena	99	7	7	113
Skupaj	1817	33	85	1935

Dijaški naročniki se pa razdele po svojem številu na posamezna mesta tako:

Beograd 3, Brežice 6, Celje 236, Dol. Lendava 23, Jesenice 7, Kočevje 46, Kranj 42, Ljubljana 321, Maribor 119, M. Sobota 100, Novo mesto 104, Ptui 18, Ribnica na Dol. 39, Škofja Loka 16, Št. Vid v Lj. 101, Trbovlje 26, Tržič 7 in še nekaj posameznikov v raznih krajih doma in v inozemstvu.

Število dijaških naročnikov je od lanskega leta naraslo, pa še vedno ne zadovoljuje, število duhovnikov-naročnikov je zelo častno, število profesorjev in učiteljev pa odločno premajhno. Biti bi morali naročniki že radi dijakov, če ne radi sebe. Tudi število naročnikov iz ostalih stanov ne zadovoljuje.

Splošno stanje: umrli še ne bomo!

VEZAVA LETOŠNJEGA LETNIKA.

Kdor želi svoj letošnji letnik Mentorja dati vezati, naj ga prinese ali pošlje v upravo (Ljubljana, Gradišče 4) do 5. junija t. l. Nato bo do konca junija uprava oskrbela za vse došle izvode lepo celoplastno vezavo z napisom na hrbtu in na čelni strani. Za vezavo se plača (naprej) 20 dinarjev.

KNJIGARNA NOVA ZALOŽBA

Trgovina s pisarniškimi
potrebščinami

r. z. z. o. z.

v Ljubljani, na Kongresnem trgu

priporoča dijakom in njih staršem bogato izbiro vsakršnih šolskih in pisarniških potrebščin, vse knjige za šole, zvezke, pisalno in risalno orodje, barve, papir za risanje in za načrte itd.



Kdor kupi za 100 Din, dobi na izbiro: Podobe iz sanj (Cankar), ali dramo Kasijo (Majcen), ali pesmi Tristia ex Siberia (Mole) kot dar. — Pri Novi Založbi je izšla Literarna veda (dr. Keleminova).

**Trgovske knjige in
šolski zvezki.**

Vedno v zalogi:

glavne knjige, ameri-
ski journali, štrance, spo-
minske knjige, bloki,
mape i. t. d.

Na debelo! Na drobno!

ANT. JANEŽIČ

LJUBLJANA

Florijanska ul. št. 14

Knjigoveznica, industrija
šolskih zvezkov in
trgovskih knjig.

LJUDSKA POSJOJILNICA

reg. zadruga z neomej. zavezo.

v LJUBLJANI

obrestuje hranilne vloge po naj-
ugodnejši obrestni meri, vezane
vloge po dogovoru ter brez vsa-
kega odbitka.

Tudi rentni davek plačuje
posojilnica sama.

Svoje prostore ima tik za franči-
škansko cerkvijo, v lastni palači, zidani
še pred vojno iz lastnih sredstev. Poleg
jamstva, ki ga nudi lastna palača,
veleposestvo in drugo lastno premože-
nje, jamčijo pri Ljudski posojilnici kot
zadrugi z neomejenim jamstvom, za
vloge vsi člani s svojim premoženjem,
ki presega večkratno vrednost vseh vlog.

Hranilne vloge znašajo nad
160 milijonov Din.

TISKARNA SLOVENIJA

DRUŽBA Z OMEJ. ZAVEZO

v LJUBLJANI

WOLFOVA ULICA ŠT. 1

IZVRŠUJE VSA V
TISKAR. STROKO
SPADAJOČA DELA
PO ZMERNIH CENAH



ČASOPISI, KNJIGE,
BROSURE, VABILA,
PLAKATE ITD. ITD.

USTANOVLJENA LETA 1889.

Telefon štev. 16.

Poštni ček. 10.533.

**Stanje vloženega denarja nad 300 milijonov
dinarjev (1 milijarda in 200 milijonov kron).**

**MESTNA
HRANILNICA LJUBLJANSKA
(GRADSKA ŠTEDIONICA)**

**LJUBLJANA
PREŠERNOVA ULICA**

sprejema vloge na hranilne knjižice kakor tudi na tekoči račun,
in sicer proti najugodnejšemu obrestovanju. Hranilnica plačuje
zlasti za vloge proti dogovorjeni odpovedi v tekočem računu
najvišje mogoče obresti.

Jamstvo za vse vloge in obresti,

tudi tekočega računa, je večje kot kjerkoli drugod, ker jamči
zanje poleg lastnega hranilničnega premoženja še mesto Ljub-
ljana z vsem premoženjem ter davčno močjo. Vprav radi tega
nalagajo pri njej sodišča denar nedoletnih, župnijski uradi
cerkveni in občine občinski denar.

Naši rojaki v Ameriki

nalagajo svoje prihranke največ v naši hranilnici, ker je denar
tu popolnoma varen.